

Списание за екология и горско стопанство ♦ 3 лв.

115 години

ГОРА

8/2014

STIHL®

www.stihl.bg

9 770861 757009

www.gorabg-magazine.info

STIHL MS 241 C-M

Серийно оборудван с напълно електронно управление на двигателя M-Tronic

MS 241 C-M с M-Tronic - професионален моторен трион с многостранно приложение

Професионалният моторен трион STIHL MS 241 C-M е оборудван серийно с напълно електронно управление на двигателя M-Tronic, благодарение на което винаги има оптимална мощност, без да е необходима ръчна настройка на карбуратора. С богатото си оборудване като HD2 филтър, професионална антивибрационна система STIHL, обезопасена срещу изгуб-

ване гайка на капака на водещото колело, високата си мощност и прецизното си рязане този професионален моторен трион на STIHL е много подходящ за кастрене на иглолистна дървесина, добив на тънка дървесина и прореждане, както и за отглеждане на млади насаждения. За повече информация посетете www.stihl.bg или най-близкия дилър на STIHL.

Уморихте ли се?

Отново предстоят избори. Репортер попитал възрастен човек с какво се занимава. „Чакам животът да отmine, чедо“ - отговорил човекът. „Защо така, още сте здрав, а и не толкова стар!“ - упорствал репортерът. „Уморих се да живея с надеждата за по-добър живот. Сега просто го чакам да отmine“ - бил отговорът.

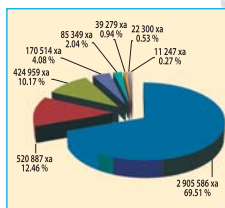
Подобен разговор вече не е изключение за нашето ежедневие. Позитивното е, че все още не е правило. Това, че надеждата умира последна, все пак е част от инстинкта за оцеляване на нашия биологичен вид.

Какво ли би станало, ако този инстинкт закънее под въздействието на често променящата се в негативна посока битова среда? Ако държавицата ни продължава да се люлее от неспирните близо четвъртвековни политически, икономически и социални трусове, не е изключено българинът, който остане в България, да се генномодифицира. И почти веднага след раждането си просто да зачака животът да отmine. Позитивното е, че няма да чака много, защото средната продължителност на съществуването у нас е една от най-ниските в Европа.

В същото време прекрасната българска природа, която е една от уникалните на Стария континент, предлага животворна среда. Тя пази спомена за времето, когато българинът е бил с най-високата продължителност на живот.

Дали някога ще се дочака такава политическа среда, която, ползвайки животворната, да промени така битовата, че отговорът да бъде: „Наслаждавам се на живота!“.

Може би се уморихме да чакаме. Или взаимно?

Адрес на редакцията:

София 1303, ул. „Антим I“ №17,
тел.: 988-86-42;
тел./факс: 988-04-15.
<http://www.gorabg-magazine.info>
E-mail: gora@iag.bg

ВІС ТТВВВВ22
ІВАН ВВ39 ТТВВ 9400 3121 0404 50
СЖ „Експресбанк“ АД, клон София.
Печатни коли 4. Формат 1/8 от 60/90.

Броят е погнисан за печат на
05.09.2014 г. Индекс 20346.

Годишен абонамент - 30.00 лева.
Отделен брой - 3.00 лева.
Отпечатано - „Фатум“ ООД

Главен редактор:
инж. БОРИС ГОСПОДИНОВ
boris@iag.bg
bbgospod@yahoo.com

Редактори:
СВЕТЛАНА БЪНЗАРОВА
banzarova@abv.bg
(Вогещ на броя)

ЮЛИЯ СЪБЧЕВА
yulia_sabcheva@abv.bg

Технически редактор:
инж. ВАНЯ КИСЬОВА-ИЛИЕВА
vaniakisiova@abv.bg

Дизайн и предпечат:
ТЕМЕНУЖКА МАРКОВА
nushkamarkova@abv.bg

Фоторепортер:
ЙОРДАН ДАМЯНОВ
jordan.damianov@abv.bg

Този брой е отпечатан с финансовата подкрепа
на Южноцентралното държавно предприятие - Смолян

В броя

2Интервю с доц. Георги КОСТОВ: Природните ресурси
трябва да бъдат управлявани адаптивно

3Интернет портал за гори и горско стопанство

4Нови ръководители

5Информация

6Представяме РДГ - Кърджали: Приемствеността
и приносът за обществото

15Чествания: ОП „Управление на общинските земи и гори“ от-
празнува 10-годишен юбилей

15Посегателство срещу горски служители

16Горски ресурси: Възможности за увеличаване
на добитата дървесина и приходите от продажбата ѝ

21Анкета: Какви са причините за пороите в България?

22In memoriam

23Лесовъдство: Възстановяване на горски екосистеми, постра-
дали от природен катаклизъм

24Гост на редакцията: Павел Петков:
Историята на моя роден край е моята вечна любов

На корицата
Снимка Йордан ДАМЯНОВ

CONTENTS

- 2 Interview with Assoc. prof. Georgi Kostov: Nature resources should be managed adaptively
- 3 Forestry internet portal
- 4 New leaders
- 5 Information
- 6 Gora presents Regional Forest Directorate - Kardzhali: Continuity and contribution to society
- 15 Celebration: Municipal Enterprise „Management of communal lands and forests“ celebrated its 10th anniversary
- 15 Attack against foresters
- 16 Forest resources: Opportunities for increasing the harvested timber and income from its sale
- 21 Poll: What causes floods in Bulgaria?
- 22 In memoriam
- 23 Forestry: Restoration of forest ecosystems affected by nature cataclysm
- 24 Editorial Office Guest: Pavel Petkov: The story of my homeland is my eternal love

Подробна информация за дейността на Изпълнителната агенция
по горите може да намерите на Интернет адрес www.iag.bg

Природните ресурси трябва да бъдат управлявани адаптивно

От една година в интернет пространството набира скорост нов портал - Gorite.bg. Неговият създател и управител доц. д-р Величко ГАГОВ, наред с другите изяви на портала (информация за Gorite.bg публикуваме отделно), взе първото интервю от заместник-министъра на земеделието и храните в служебното правителство доц. д-р Георги КОСТОВ, което бе предоставено за публикуване на сп. „Гора“.

- Доц. Костов, Вие сте автор на действащия Закон за горите. Вече три години откакто той беше гласуван и новите структури в горския сектор бяха изградени, нормативната база към него все още не е напълно разработена. Смятате ли, че този закон и в бъдеще ще работи добре, или ще се наложат някои промени?

- Няма вечни и абсолютни регулации. Ситуацията у нас и в света е много динамична. Понастоящем всички сериозни управленски и стратегически департаменти посочват, че природните ресурси трябва да бъдат управлявани адаптивно. Това ще рече, че мениджмънтът трябва да е съобразен с бъдещите промени в околната среда и природните системи въз основа на последните научни знания, чрез процеса на математическо моделиране. Чрез изготвените теоретични сценарии е възможно предварително да се изпита поведението на управляваната система, да се установят слабите места, които да бъдат отстранени превантивно, преди проблемите да са се случили реално.

Засега законът показва, че той е полезен за горското стопанство. Непълното му прилагане чрез забавяне на подзаконовата уредба не означава, че той е изчерпан. Напротив - трудно ще се намери по-добър модел, който да има адаптивния потенциал на сегашния.

- Как преценявате възможността за по-близко интегриране между регионалните дирекции по горите и държавните производствени предприятия и стопанства в горите?

- Интегриране между РДГ и предприятията може да има на професионална основа - участие в общи проекти за образование и квалификация, общи действия за опазване на горите от незаконни и непрофесионални практики, общи действия за диалог с обществеността. Във Вашия въпрос има подтекст, който засяга финансирането. Вярно е, че бюджетните структури изостават. Не по-малко вярно е, че част от предприятията много бързат с доходите. Аз мисля, че докато усилията ни са насочени първо да гледаме в чинията на съседа, а не в нашите задължения, ще имаме проблем.

- Ефективен ли е контролът на РДГ относно ползването на дървесните ресурси и изпълнението на предвидените по закон мероприятия за възобновяването на горите и усвояването на вече немалко обезлесените площи от ползването, пожарите и други причини? Имам предвид символичните залесявания, които се извършват от няколко години насам, както и строежа

на нови пътища.

- Има грешно разбиране, че РДГ трябва да контролират какво става на терена. Това е работа на стопаните на гората - на предприятията. РДГ трябва да контролира дали тези стопани осъществяват очаквания професионален контрол! И да санкционират стопаните (а не изпълнителите на дейности). В държавните горски предприятия (ДГП) възнагражденията трябва да се формират според изпълнението не само на финансовите показатели, но и според достигнатите натурални показатели, предвидени по стопанския план (ЛУП). А регионалните дирекции трябва да следят за това.

- Как ще се преодолее дублирането на контрола от поделенията на предприятията и от инспекторите на РДГ? Не е ли време да бъде възстановена горската полиция, която в миналото действаше най-ефективно?

- На първия въпрос отговорих по-горе. Идеята за горска полиция периодично се обсъжда. Аз я намирам за полезна. Основният проблем, който в момента пречи, е финансов. А също и липсата на рационално горско лоби сред политиките.

- На кого беше идеята за премахване на горските контролни пунктове?

- Не зная. Вероятно на тези, на които им пречат. Това е неправилно решение, казано най-мекко.

- Успяха ли противниците на новия Закон за горите да намерят пробойни в него и да продължат корупционните практики, наследени от миналото, които, като малка „тайна“, все още имат доста широки размери?

- Корупцията няма голяма връзка със съдържанието на закона, а по-скоро с неговото неприлагане. Проблем е за всички, че все по-малко ресурси остават като публична собственост и все повече политически партизани се „облизват“ около нея. От друга страна, обществената реакция срещу задкулисните практики се засилва. Единственият управленски подход в подобни случаи е увеличаване на прозрачността на системата. Понякога липсата на информация също поражда съмнения за корупция, дори такава да не съществува.

- Преди около 4-5 години Вие препоръчахте ползването от горите на страната да достигне до около 11.5 млн. куб. метра. Все още ли смятате, че това е оптималният за нашите го-

ри обем на ползване?

- Да. Няма особени причини за промяна. Но в практически аспект разпределението на такова потенциално ползване трябва да бъде оттам, откъдето идва високият прираст - млади и средновъзрастни гори и частично от изгънковите гори. За съжаление ползването не е добре балансирано. То е съсредоточено над нормата главно в зрелите и доразвиващите запаси, а отгледни сечи се извеждат само върху леснодостъпните насаждения. Имам основания да твърдя, че нормата на експлоатация на зрелите запаси в достъпните гори (т.нар. експлоатационни гори) е достигната и гори надвишавана на някои места в последните години.

- Известна е максимата, че кадрите решават всичко. Смятате ли, че в системата на горите предвиденото в закона се спазва, или този раздел, в който са посочени изискванията за професионалното израстване на кадрите, е само за пълнота?

- Има много недостатъци в реалната кадрова политика. Слава богу, че все още има немалко колеги, които поставят професионалните знания и възможности над натиска на различни икономически интереси. Политическата репресия, упражнявана над някои колеги, е израз на уродливостта на политическия преход в нашата страна. За съжаление този модел на управление цели унищожаването на последния останал професионализъм. Ето защо гълг на колегията е да не го допуска в бъдеще.

- На лесовъдската колегия прави впечатление, че през последните няколко години Вие се стараете да вмените на специалистите необходимостта от щадене на горите при извеждането на сечите, осигуряване в максимална степен на естествено възобновяване, запазване на биоразнообразието и генетичните ресурси при отглед-

ните дървесни и животински видове. На тази основа поддържате ли ограничителните механизми за възобновяване на невъзобновяемите терени с пионерни иглолистни видове?

- Необходимо е да се разнообразят приходите от горските екосистеми. Това може да стане чрез увеличаване на приходите от различни екосистемни услуги, които горите ни предоставят, а не само от произведената дървесина. Така ще може да се реализират лесовъдските изисквания, за които споменаваме във въпроса. Много резерви в тази посока има и в сертификацията на горите и дейностите в тях.

- Как оценявате обединението на някои исторически утвърдени държавни горски стопанства?

- Като грешни, лобистки и недостойни решения! За това говорят поне два факта - липсата на какъвто и да е предварителен анализ за нуждата и ефекта от обединенията и второ - финансовите резултати две години след него.

- Моментът е такъв, че сега възможностите за по-продължителни интервюта са ограничени, но смятам в бъдеще под Вашия патронаж, като водещ лесовъдски преподавател, да се направи много сериозна дискусия и някои неразумни, наложени в нашата лесовъдска практика, решения да отпадат на законова основа. В името на българската гора Ви пожелаваме ползотворна активност за обединяване на лесовъдската колегия и другите браншови организации в интерес на България.

- Благодаря! От своя страна призовавам всички колеги да работят най-напред като човеци, после като патриоти и професионалисти и най-накрая, които имат желание - и като партийци. Това ще гарантира добро бъдеще както за нас, така и за следващите поколения.

Интернет портал за гори и горско стопанство

Професионалният горски портал Gorite.bg се появява в интернет пространството в края на юли 2013 година. Негов

создател и управител е доц. д-р Величко Гагов. Страницата е насочена към професионалисти, ангажирани в горския сектор, както и любители на природното богатство - гората. На адрес www.gorite.bg информация могат да открият стопани и собственици на гори, специалисти от горското и ловното стопанство и дърводобива, дървопреработващата, мебелната и целулозно-хартиената промишленост, търговията с дървесина и всички горски продукти, специализирана техника и аксесоари за всички браншове на горския сектор.

Достъпни са актуални новини, препратка към публичните регистри на ИАГ, календар на предстоящите световни изложения, информация за горите по света, превод на наименованията на дървесни видове на 11 ези-

ка и други.

Целите, които си поставят създателите, са амбициозни. Предвижда се осъществяване на посредничество между купувач и продавач в работещата търговска платформа. Всяко физическо и юридическо лице, което е заинтересовано, може да си създаде профил. В него вписва основните си цели и интереси като производител или клиент и оставя координати за връзка. Обявите са за търсене и предлагане на горски имоти, суровини и продукти, услуги и работни места в сектора.

Предстои също да се включат и нормативната база, справочник с НПО и информация за сертификацията в горите.

Доц. д-р Величко Гагов не крие амбицията си порталът да се превърне в изразител на идеите на работещите в горите, да предостави възможно най-голям брой услуги, които да бъдат от полза за професионалистите, и да стане помощник и партньор на дребния, средния и едрият бизнес в горския сектор.

Доц. д-р Георги КОСТОВ - заместник-министър на земеделието и храните

Роден е на 11 април 1959 г. в София. През 1984 г. завършва Висшия лесотехнически институт (сега Лесотехническият университет), специалност „Горско стопанство“. През 1988 г. постъпва на работа във ВЛТИ. През 1989 г. защитава дисертация „Изучавания върху екологията и стопанисването на смесените гори от смърч, ела и бук в Рило-Родопския масив“ и придобива докторантура по лесовъдство. От 1997 г. е доцент и ръководител на катедра „Лесовъдство“ в Лесотехническият университет. Изнася лекции по дисциплините „Основи на лесовъдството“, „Многофункционално стопанисване на горите“, „Общо лесовъдство“, „Световно лесовъдство“.

От 29 юли до 23 октомври 2009 г. е председател на Държавната агенция по горите, а след това - до 8 септември 2011 г. - зам.-министър на земеделието и храните. В периода 23 юли 2011-4 юли 2012 г. е председател на Селскостопанската академия

Специализирал „Замърсяване на въздуха и поведение на

горите“ в Австрия, „Динамика на горски ресурси в условия на климатични промени“ в Швеция (1993) и Холандия (2007) и „Многофункционално горско планиране“ в Швейцария (2002). През 2010 г. е бил на специализация по горска политика в Орегонския университет (САЩ) и през 2011 г. - по мениджмънт по управление на националните гори в Уинсконсин (САЩ). Участва в реализирането на Българо-швейцарската програма по горите (1996-2007 г.) и други международни проекти, свързани с националните и природните паркове. Има над 50 научни публикации, както и монография „Динамика на горските ресурси в България при различни режими на стопанисване“ (2009), ръководство „Учебно помагало по общо лесовъдство“ (2005), Наръчник на частния горовладелец (2004).

От 11 август е назначен за заместник-министър на земеделието и храните в Служебното правителство.

Инж. Тони КЪСТЕВ - изпълнителен директор на Изпълнителната агенция по горите

Роден е на 20 юли 1959 г. в Перник.

Завършва средно образование в Образцовия механотехникум „Юрий Гагарин“ в родния си град, а висше - във ВЛТИ, специалност „Горско стопанство“, през 1985 година.

Започва работа като технолог в Горско стопанство - Брезник.

През 1988 г. постъпва на работа като научен сътрудник по „Икономика на горското стопанство“ в Института за гората към БАН, където работи до 1991 година.

От 1991 до 1993 г. работи като главен инженер в Държавно лесничейство - Брезник.

На 1 юли 1993 г. постъпва в Комитета по горите като началник на отдел „Икономика на горското стопанство“.

От 10 март 1997 г. е началник на отдел „Икономика, анализ и прогнози“.

От 1 януари 1999 г. е началник на отдел „Формиране и

разходване на НФ „Българска гора“.

През 1997 г. завършва специалността „Финансов мениджмънт“ в Института за квалификация и преквалификация към Стопанската академия „Димитър А. Ценов“ - Свищов.

От 10 юни 1999 г. е заместник-началник, а от 15 септември 2000 г. до 10 септември 2001 г. - началник на Националното управление по горите към Министерството на земеделието и горите.

Впоследствие работи в централното горско ведомство като експерт, главен експерт, държавен инспектор, началник на отделите „Инвестиционна политика“ и „Международни дейности“, директор на Дирекция „Горска политика“.

Има публикации в специализирани издания и в горския периодичен печат.

От 19 август 2014 г. е изпълнителен директор на Изпълнителната агенция по горите.

Инж. Цветко ЦВЕТКОВ - директор на Северозападно държавно предприятие - Враца

Роден е на 20 юни 1962 г. в с. Манастирище, Врачанска област.

През 1987 г. завършва Висшия лесотехнически институт, специалност „Горско стопанство“, а през 2009 г. придобива диплома в специалността „Управление на горското стопанство“ в Лесотехническият университет.

През 1987 г. започва работа в Горско стопанство - Оряхово, където до 1988 г. е лесничей, а след това - до 1990 г.,

е началник на горско-технически участък.

От 1990 до 2001 г. е заместник-директор на УОГС „Петрохан“ - с. Бързия, а от 2001 до 2011 г. е директор на ДГС - Берковица. През същата година постъпва в Северозападно държавно предприятие - Враца, където до април 2014 г. е заместник-директор, а до юли е и.д. директор. На 14 юли е назначен за директор на СЗДП - Враца.

Срещи в МЗХ

На **15 август** в изпълнение на приоритета за възстановяване на диалога със заинтересованите страни в горския сектор и подобряване на резултатите при опазването, стопанисването и ползването на горите зам.-министърът на земеделието и храните доц. д-р Георги Костов се среща с представители на синдикални и браншови организации.

В срещата участваха Националната федерация „Земеделие и горско стопанство“ на КТ „Подкрепа“, Федерацията на синдикалните организации от горското стопанство, дървообработващата и мебелната промишленост при КНСБ, Съюзът на лесовъдите в България, Бран-

шовото сдружение на практикуващите лесовъди и горски предприемачи в България „Булпрофор“, Националното сдружение на собствениците на недържавни гори „Горовладелец“, Асоциацията на горските фирми в България, Асоциация „Общински гори“, Асоциация „Български гори“, Сдружение на предприемачите в горския сектор „Форест БГ“, Асоциацията на големите ползватели на дървесина, ръководители и експерти от Изпълнителната агенция по горите. Обсъдени бяха неотложни оперативни мерки, които да осигурят нормална среда за бизнеса, по-добро управление и контрол в горите и изпълнение на неотложни ангажименти на сектора към обществото.

На **19 август** министърът на земеделието и храните Васил Грудев се среща с директорите на шестте държавни горски предприятия. На срещата заместник-министърът доц. д-р Георги Костов и началникът на кабинета на министъра Иван Капитанов приеха отчетите на предприятията за финансовите им резултати от провеждания дърводобив, инвестиционните програми и залесителните мероприятия до настоящия момент, като бяха дадени подробни данни и прогнози за изпълнението на бюджетите до края на годината.

Обсъдени бяха въпроси, свързани с един от главните приоритети на

служебния кабинет за публичност и прозрачност при вземането на решенията и водените политики, като бе поставен акцент на възобновяването на диалога с неправителствения сектор в бранша.

Поставени бяха оперативни задачи, свързани с подобряване на управлението на горите. Заострено бе вниманието върху необходимостта от повишаване на защитната функция на горите от вредното влияние на водите. Зам.-министър Костов изиска да се направи списък на горите, които са в близост до значими за населението инфраструктурни обекти с цел по-засилено внимание при изготвянето на планове за сечи и за залесяване.

На **2 септември** заместник-министърът на земеделието и храните доц. Георги Костов даде пресконференция по актуални проблеми от делегираните му сектори. Присъстваха изпълнителният директор на ИАГ инж. Тони Кръстев и директорът на „Напоителни системи“ ЕАД Димитър Методиев.

Заместник-министър Костов цитира данни от анализа на незаконния дърводобив в България, които, по неговите думи, съвсем скоро ще бъдат представени официално. Във връзка с препоръките, дадени в анализа, и предприетите от МЗХ мерки за подобряване на контрола върху дейностите в горите е осигурен публичен достъп чрез официалната интернет страница на ИАГ до информацията за издадените разрешителни и сечите, които ще се извършват в дадена гора, независимо от собствеността ѝ. Така в реално време може да се провери законна ли е сечта в определена горска територия, стана ясно на пресконференцията.

До края на годината ще бъдат въведени дългосрочни договори за

дърводобив (за срок от 5 години) в някои от стопанствата за малки обеми, за да могат да се отчетат и предимствата, и слабостите на тази практика. Посредством нея се цели да се ограничи „сивият“ сектор в дърводобивната дейност, обясни зам.-министърът. Вече е изготвена стратегия за обособяването на т.нар. защитни гори в държавните горски стопанства на територията на страната, информира доц. Костов.

Министерството на земеделието и храните ще осигури безплатни дърва за огрев на пострадалите от наводнението в Мизия и околните села. Количествата ще бъдат доставени от държавните горски предприятия, каза още зам.-министърът.

На пресконференцията бяха засегнати и темите за търговското дружество „Напоителни системи“ ЕАД и болестта „син език“. По повод болестта зам.-министърът предупреди, че вече има сигнали и за заболели диви животни, предимно муфлони (около 80 броя) и опасността все още не е отминала.

Приключиха проекти по ОПАК

На пресконференция, състояла се на **26 юни** в Министерството на земеделието и храните, бяха представени резултатите от успешно приключилия проект „Ефективно и качествено обучение на служителите от държавната горска администрация за по-компетентно и професионално изпълнение на техните задължения“ по Оперативна програма „Административен капацитет“ (ОПАК).

Инж. Николай Василев - ръководител на проекта и началник на отдел „Проекти и стратегическо планиране“ в ИАГ, обобщава резултатите. Проектът е на обща стойност 89 976 лв., с продължителност 12 месеца.

Целта му бе да се повиши капацитетът на служителите от системата на ИАГ и нейните регионални структури и специализирани териториални звена чрез подобряване на професионалната им компетентност и квалификация.

По проекта бяха извършени набор от специализирани обучения: Осъществяване на дейности по контрол в горските територии; Наредба за сечите, режими за стопанисване на горските местообитания и устойчиво управление на горите в „Натура 2000“; Подобряване на работата с информационната система на ИАГ; Областни планове за развитие на горските територии в България; Изграждане на публичен имидж; специализирано обучение за счетоводители от ИАГ, структурите и специализираните териториални звена; курс по делови умения и курс по английски език.

В рамките на проекта са проведени 15 обучителни семинара, както и тримесечен курс по английски език за напреднали. Обучени са 295 служители от ИАГ, РДГ и СТЗ.

На **3 септември** в Изпълнителната агенция по горите бяха представени резултатите от изпълнението на проект „Повишаване на капацитета на служителите на ИАГ, нейните структури и специализирани териториални звена чрез обучения и курсове“ по ОПАК.

Презентацията изнесе ръководителят на проекта и началник на отдел „Международни дейности“ в ИАГ д-р инж. Деница Пандева. Проектът е на обща стойност 89 671.20 лв., с продължителност 9 месеца.

По него са проведени 8 специализирани обучения - по защита на горските територии; горска политика, стратегическо и оперативно планиране; повишаване на капацитета за разработване на годишни програми за обучение на служителите от ИАГ, и 2 обучителни семинара - по управление и оценка на изпълнението и по административна стилистика, на които са обучени общо 232 експерти от ИАГ, РДГ и СТЗ.

Вече са сключени следващите договори по Оперативна програма „Административен капацитет“, насочени към повишаване на административния капацитет на служителите на регионалните дирекции по горите и специализираните териториални звена. **Т**

Представяме Регионалната дирекция по горите - Кърджали

Приемствеността и приносът за обществото

През май 1995 г. по Кърджалийско пътува Джерал Грей - тогавашният вицепрезидент на „Американ Форестс“ (най-старата национална природозащитна организация, която се грижи за опазването и увеличаването на горите на Америка). В най-добрите традиции на професионален пътепис той оставя на колегите си от РДГ - Кърджали, своя поглед върху работата им. Ето и част от неговите думи, които би трябвало да се запишат в историята на горското дело в България: „Американските лесовъди има какво да научат от българските си колеги. Тук видях насаждения върху места, където никога не съм предполагал, че може да има гора. Смайващи са размерите и мероприятията, свързани с борбата с ерозията и отвоюването на нови площи за гората. Тук видяхме методи, непознати за САЩ. Само фактът, че местните лесовъди в продължение на четири-пет десетилетия са успели да превърнат Родопите от Аризона в Калифорния, създавайки почти два милиона декара нови гори, е достатъчен да ги включим във всички учебници по лесовъдство“.

Тези думи много точно отразяват труда на хората, създали Кърджалийската лесовъдска школа, и на техните наследници, пренесли уроците ѝ в новото столетие. Заг тях стои началото и бъдещето. Източните Родопи са люлката на българската школа в борбата с ерозията, но отгледаното в нея отроче вече е левент и новото поколение лесовъди има други отговорности към възрастта му и към неговото израстване. Променилите в ръководствата на регионалните дирекции по горите, които обикновено са следствие от промените в управлението на държавата и държавните институции, не омаловажават дейността на колективите.

Материалите за РДГ - Кърджали, бяха събрани в периода 17-19 юни. Това бе шестото посещение на сп. „Гора“ в регионалното управление от 1992 г. насам, при ръководителите инж. Кольо Сидеров, инж. Айнура Ибрамова, инж. Николай Янчев. Преди това в горския печат е отразявана и съхранена дейността при инж. Лазар Кърпачев. Поводът е бил неизменно един и същ - как кърджалийската лесовъдска колегия работи за овладяване на ерозията, пороите, пожарите и стопанисването на младите гори. Днес прибавяме още един акцент, свързан с новите функции и отговорности на регионалните дирекции по горите при контрола, опазването и защитата на горите, произтичащи от новия Закон за горите.

Най-хубавото и най-ценното на Източните Родопи остава гората. Знаем ли, че тази българска гора е по-прекрасна от всички Калифорнии, запазим ли я и още по-богата да я дадем дар на децата си, ще сме честито поколение лесовъди.

Инж. Фикри РАМАДАНОВ - директор на РДГ - Кърджали

Традиция и отговорност за бъдещето на горите в Източните Родопи

- Инж. Рамаданов, какво определяте като основа на всяко дългогодишно и успешно развитие на горската служба?

- Трите главни темела на горската служба в Източните Родопи са традиция, приемственост и отговорност за бъдещето на горите. Смятам, че те са важни не само за нас, но и за просперитета на цялостната дейност в горите на България. Защото за една държава не трябва да има нищо по-ценно, нищо по-скъпо, нищо по-приоритетно от качеството на живота на хората. А техният живот зависи от природата, от горите. Моят роден край в миналото е бил на ръба да се превърне в необитаема пустиня. Никога не трябва да допуснем тази печална история да се повтори. Затова лесовъдът носи огромна отговорност не само за сегашното състояние на горите, но и за бъдещето им.

- Тогава да започнем с малко история.

- Редица исторически документи сочат, че в далечното минало Източните Родопи са били покрити с безкрайни девствени непроходими гори, създавани от природата с хилядолетия. Значително по-кратка е историята на тяхното унищожаване, започнало с опожаряването им с цел осигуряване на площи за пашата на добитъка. За масовото унищожаване на източнородопската гора допринася развитието в началото на XIX в. на въглищарството и кърванджий-

ството. По същото време по тези места е пренесена и тютюневата култура, която започва да играе все по-важна роля в поминъка на местното население и налага изкореняване на горите за създаване на работни земи.

Превръщането на горските земи на терени с по-големи наклони в обработвани площи създава условия за повсеместно развитие на ерозионните процеси и така за около един век зелените в миналото планини се превръщат в оголени от растителност хълмове, прерязани от порои и сухи дерета.

Началото на XX в. България, като предимно планинска страна, посреща с огромни белези върху своята снага - ерозията разяжда оголените планини, прииждането на поройните реки обрича хората на

страдание. Изключение не правят и Източните Родопи. Затова младата българска държава повежда организирана борба с ерозията и създава горска институция. Историята на горската служба на територията на РДГ - Кърджали, започва през 1900 г. със създаването на Държавните лесничейства в Хасково и Харманли и Административното лесничейство в Кърджали, открито през 1930 година. Кърджалийското лесничейство действа на териториите на сегашните Държавни горски стопанства - Кърджали, Ардино и Момчилград. Негово дело са първите залесявания на територията на Кърджалийската област - извършени са през 1931 г. край с. Чорбаджийско. От 1928 г. се открива и горската служба в Ивайловград, а няколко години по-късно започват да действат общински лесничейства. Със специални задачи в овладяването на ерозионните процеси и залесяването се наотварят двете новооткрити Секции „Укрепяване на пороите и залесяване“ - през 1937 г. в Кърджали и през 1943 г. в Ардино.

- Втората половина на XX в. ние наричаме, а и светът ни го признава, Лесовъдския век на България. Защо не трябва да се забравя този истински подвиг на лесовъдите и стотиците горски работници, с чийто труд започва превръщането на Кърджалийската пустиня в зеления рай?

- Защото резултатът от това дело е велик, видим и неоспорим. Масабната залесителна дейност на територията на дирекцията започва през 1955-1956 г., когато са приети техническите проекти за борба с ерозията във водосборите на язовирите „Студен кладенец“ и „Кърджали“. През 1960 г. е създадено Окръжното управление на горите в Кърджали, обхващащо дейността на Кърджалийския и Хасковския окръг. За 10 години - от 1960 до 1970 г. са създадени над половин милион декара нови гори (596 000 дка). До 1983 г. те са вече един милион декара. В наши дни имаме 1 100 000 дка залесени гори. За населението от нашия край те не са безименни. Ние няма да допуснем да се забравят имената на лесовъдите Лазар Кърпачев, Дико Диков, Вълчо Василев, Вьчо Добриков, Христо Енев, Симеон Гурбалов, Костадин Джевелеков, Кольо Сидеров, Кирил Христов, създали Кърджалийската лесовъдска школа. Не ни се иска да забравяме и оценката, дадена в средата на 90-те години от американските колеги, които нарекоха преобразяването на Източните Родопи „от Аризона в Калифорния“, и на редица други чуждестранни лесовъди, които отбелязват професионализма на създателите на зелената премяна в нашия край.

- Успяхте ли да закърмите с тази традиция по-младото поколение лесовъди?

- Разказвайки накратко тази история, исках да обоснова отговорността на днешното поколение колеги лесовъди към опазването на зеленото богатство на Източните Родопи и не помалко отговорната мисия за отглеждането му с оглед подобряване на полезните функции на горите и производството на дървесина за съвременната икономика.

Изказвайки признателност на колегите залесители, не бива да подценяваме приноса на днешното поколение лесовъди, които се грижат за подобряване на състоянието на създадените гори. В това се състои приемствеността, без която е немислимо развитието на горския сектор.

РДГ - Кърджали, в цифри

Заема югоизточната част на България - Източни Родопи, части от Тракийската равнина и Сакар планина. Обхваща 8043 км², или 7 % от територията на страната, разпределена по области: Кърджалийска (3216 км²) - ЮИДП - Смолян, с 5 ДГС и 1 ДЛС, 7 общини; Хасковска (4827) км², без територията на община Тополовград - ЮЦДП - Сливен, с 5 ДГС, 10 общини.

Общата площ на горската територия е 362 893 ха, от която 275 124 (76 %) - държавна, 54 251 ха (15 %) - общинска, 7891 ха (2 %) - на частни физически лица, 2466 ха (0.7 %) - на частни юридически лица, 401 (0.11 %) - на религиозни организации, 853 ха (0.24 %) - на МОСВ (резервати и поддържани резервати), и 21 907 ха (6 %) - гори в земеделски земи.

От общата горска площ в обхвата на РДГ - Кърджали, залесени са 311 969 ха (86 %), незалесена дървопроизводителна - 7593 ха (в т.ч. 375 ха пожарища, 729 ха сечища, 6489 ха голини), недървопроизводителна площ - 43 331 хектара.

Иглолистните гори заемат 94 249 ха (30 %), широколистните високостъблени - 17 300 ха (6 %), издънковите за превръщане в семенни - 173 728 ха (56 %), нискостъблените са 26 692 (9 %). Съотношението между иглолистните, с преобладаване на бял и черен бор, и широколистните, с преобладаване на дъб, цер, бук, тополя, акация, келяв габър, видове е 30 срещу 70 на сто.

Общият дървесен запас възлиза на 38 167 322 м³, от които иглолистните гори са със запас 20 798 012 м³, а широколистните - 17 371 710 м³, като запасът на хектар е 195 м³, средната възраст - 55 години, среден бонитет - IV, средна пълнота - 0.69.

Предвиденото средногодишно ползване по горскостопански план е 398 414 м³ лежача маса.

Опазването на горските територии и контролът дейността в тях на територията на Регионалната дирекция се осъществява от 7 главни експерти и 24 горски инспектори, разпределени в 8 мобилни групи и 4 изнесени звена - в Хасково, Свиленград, Крумовград и с. Кирково.

- Какви са главните предизвикателства пред новото поколение лесовъди от РДГ - Кърджали?

- В днешни дни ни предстои неотложна и целенасочена работа за отглеждането на създадените култури. Едни от сериозните изпитания са съхненето на иглолистните култури и огромните пожари през последните две десетилетия, нанесли значителни щети на горите, особено в Хасковска област. Времето поставя пред нас задачата да се справим със съхненето на иглолистните култури чрез навременното им инвентаризиране и провеждане на санитарни сечи. Не-

Колективът на РДГ - Кърджали

благоприятните климатични условия поставят с голяма острота въпроса за превенцията на горските пожари и за ликвидиране на последиците от тях. Това налага да преосмислим в перспектива и въпроса със залесяването на пожарищата - то трябва да се извършва с дървесни и храстови видове и при технологии, повишаващи устойчивостта на културите на пожари, с висока степен на адаптация към неблагоприятните климатични условия.

- Знаем, че мащабите на масовите залесявания в нашата страна няма да се повторят никога. Но лесокulturната дейност, защитата на горските територии от ерозия днес също се нуждаят от преосмисляне, нали?

- Икономическата и финансовата криза оставиха своя отпечатък върху тези дейности. Той се изразява в свиване на финансирането на лесокulturните дейности, особено що се отнася до залесяването, борбата с ерозията и отгледните сечи без материален добив. Вероятно това състояние ще се запази и през следващите няколко години. Това предполага по-голяма гъвкавост и висока степен на предприемчивост в усилията за използване на европейските средства през следващия програмен период 2014-2020 година. Ние трябва да намерим нашата ниша в този процес.

- С новия Закон за горите на друго равнище се издигна дейността на регионалните дирекции по горите по контрола и опазването на горските територии. Стана ли необходим и авторитетен контролен орган РДГ - Кърджали?

- Създадохме 5 специализирани звена към Регионалната дирекция, които пряко са ангажирани с тази дейност. Заедно със служителите на държавните горски и ловни стопанства, които са териториалните подразделения на две държавни горски предприятия, специализираните звена извършват ежедневен контрол за законосъобразност на цялата гама от дейности в горите.

Новите правила на действие в горския сектор, увеличаването на правомощията на горските инспектори, както и доброто взаимодействие между преките пазители на гората и местните структури на МВР и другите институции, които имат отношение към опазването на горските територии, допринесоха за високата (97 %) разкриваемост на констатираните нарушения. Те се извършват от граждани с нисък социален статус и представляват кражби на дървесина за огрев. 40 % от съставените актове за сеч на немаркирани дървета и за сеч без издадено позвoлително са за дървесина, която не надвишава 1 кубик.

С цел превенция и разкриване на нарушенията редовно се извършват проверки на обектите за добив на дървесина, на обектите за пре-

работка и търговия с дървесина и на извозваната с превозните средства дървесина. Създадена е необходимата организация за получаване на сигнали за извършени нарушения в работно и извънработно време, определени са отговорните служители и съответните телефонни номера, които са предоставени на центровете за приемане на спешни повиквания към Единния европейски номер. Искам да подчертая, че ние разчитаме много на всички партньори в опазването на горите от посегателствата.

- Не Ви ли се е случвало да чуete обвинения към лесовъдската колегия, че е загърбила най-светлото и романтичното в представите на населението свое дело - залесяванията в горския фонд? Не Ви ли питат площите за създаването на нови гори на територията на РДГ ли свършиха, или пари няма?

- Дори и по-неделикатни изказвания сме чували, че лесовъдите са абдикирали от тази дейност. Вече казах за създадените над 1 млн. дка нови гори на територията на РДГ - Кърджали. Не се сърдим, че те се възприемат за даденост - залесили сме така, че сегашният пейзаж на Източните Родопи се е доближил до естествения. Успоредно със залесяванията са подмладени и заделени за превръщане издънкови гори на площ над 400 000 декара. Известно е, че е премахнат стопанският клас „Реконструкция“ за горите с влошени показатели и те се пренасочиха към гори за превръщане и гори за издънково възобновяване. Голите площи за залесяване в горските територии на област Кърджали са много ограничени. Малкото останали такива площи са в непосредствена близост до населените места, с недобри лесорастителни условия, а някои попадат в екологичната мрежа „Натура 2000“, с ограничителни режими за залесяване.

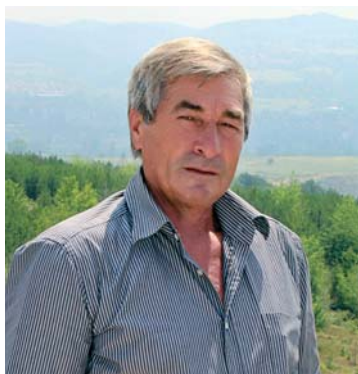
Ние не забравяме за нашия дълг - да възстановим и залесим всички площи. Подкрепяме промените в Закона за горите, с които срокът за залесяване на опожарените гори се съкращава от 7 на 3 години. Отнетите, дори по няколко пъти, от огнената стихия гори ще бъдат възстановявани, колкото и да ни коства това.

- В края на нашия разговор обединихме трите съставни на успеха в дейността на Регионалната дирекция по горите - Кърджали. Колективът готов ли е да отговори на предизвикателствата от новия век?

- Смятам, че доброто име на Кърджалийската дирекция никога няма да бъде опетнено. Имаме необходимия кадрови ресурс от опитни специалисти, който е способен да реагира адекватно на предизвикателствата на времето и е готов за решаването на важните отговорности, които ни поставя Законът за горите.

Инж. Кирил ХРИСТОВ - заместник-директор на РДГ - Кърджали

Системата за контрол - основа за устойчивото стопанисване на горите

Контролната дейност, която Регионалната дирекция провежда в изпълнение на функциите си, се състои от превантивни, комплексни и тематични проверки, проверки по жалби на граждани. Комплексният контрол обхваща териториалните подразделения на държавните предприятия и общинските структури. Тематичните проверки експертите на РДГ провеждат съвместно с представители на предприятията. В началото на годината се издава заповед с график и за

всяка отделна проверка - също заповед с обхвата на проверката. Те включват всички направления на горскостопанската дейност в проверяваната единица. Контролът по възобновяването на горите обхваща залесяването, производството на фиданки, поройните водни течения и борба с ерозията, семенните насаждения, генеративните материали, състоянието на разсадници и, според последните промени в Закона за горите - компенсационните залесявания в отчуждените имоти. Следващото направление в погледа на контролната дейност на РДГ е стопанисването. Проверяват се размерът на ползването, видовете и фазите на сечите. Целта е да не остане разстроена гора. Смятам, че тук присъствието на контрола трябва да се включва по-рано - още при планирането на сечите. Най-вероятно законът е поставил теоретично на много ви-

соко равнище професионализма на маркиращия лесовъд, без да отчита реалностите в България. В проверките ние нерядко се натъкваме на сложни по състав насаждения, маркирани от неопитни хора, а грешката се открива след това. Гората е един жив организъм и „грешната диагноза“, както и в медицината, затруднява реанимацията. В процеса на превантивния контрол и още когато се извършват инвентаризациите и се изработват заданията и горскостопанските планове на поделенията, това би могло да се избегне. Най-ефикасен би бил превантивният контрол на Регионалната дирекция още с приемането на 15-50 % от лесоустройствените работи и препоръките му да намират отражение на Експертните съвети. За жалост някои и днес мислят, че обществените обсъждания на плановите и програмите са излишни. Но това е мястото, където предварително може да се изрази и да се вземе решението за дадената горска територия за цели 10 години. Ако това решение в някои части е некоректно, възможността за промяната е по-лесна, отколкото да се променя след влизането му в сила. Ние държим на второто съвещание по приемането на инвентаризациите и програмите да се явяват заинтересованите страни - представители на общини и неправителствени организации, фирми ползватели, частни лица. Имаме наблюдения, че откакто е задължително да се провеждат такива обсъждания - от 2008 г., и там, където те се провеждат сериозно, са избегнати доста конфликти. За съжаление все още се бави приемането на наредбата за устройството на горските територии по чл. 18 от Закона за горите. Отделен въпрос е, че смяната на директорите на териториалните поделения е твърде честа и рядкост стана един ръководител да изпълни един десетгодишен план. Именно затова в нашата Регионална дирекция държим на принципите на приемственост.

Намирането на баланса между това, което си заварил, и това, което си оставил за поколенията, е в основата на устойчивото стопанисване на горите. На територията на РДГ - Кърджали, това е изключително отговорна работа. Повече от половината от площта на горите ѝ е в специален режим на стопанисване, най-вече по екологичната мрежа „Натура 2000“. Макар да притежаваме голямо богатство като природна даденост, видово разнообразие, и то добре стопанисвано, проблемът е, че тези режими не предполагат достатъчно компенсации. И най-потърпевшите са държавните горски структури както у нас, така и в Европа, докато другите собственици могат да разчитат на повече компенсаторни механизми за пропуснати ползи. Когато тези специални режими ти „позволяват“ да вземеш 10-15 % от възможните 30-40 % от запаса, държавната структура търпи загуби, макар и в името на по-високи ценности като запазването на природата.

Подчертавайки, че главната цел на контролната функция на регионалната структура е и превенция на нарушенията, експертите на РДГ - Кърджали, нямат за цел конфронтация с колегите от стопанствата. Екипите от горски инспектори на Регионалната дирекция осъществяват и преки действия за превенция, макар да е известно, че та-

зи отговорност от закона е вменена на собствениците на горските територии. Контролът на дейностите в горите и опазването на горските територии от нарушения е отговорна, но в крайна сметка лесовъдска дейност. Предприемайки мерки в тази насока, ние се стремим да подобрим и да оптимизираме системата за контрол и опазване и съвместната дейност с териториалните поделения е необходима. Веднъж годишно във всяко териториално поделение на предприятието трябва да бъде извършена комплексна проверка и да бъдат дадени предписания. При започване на нова проверка в проверяваното ДГС или ДЛС се констатира дали предписанията се изпълняват. Досега груби нарушения, които да водят до тежки материални санкции, нямаме. При контрола в ползването отчитаме висока компетентност на оперативния състав на териториалните поделения, който е лицензиран, и тази дейност не се възлага като външна услуга. Приятно ми е да подчертая, че субективният елемент в практиката е почти елиминиран. Това е следствие от далновидната политика на регионалната горска структура в Кърджали, която още през 1987 г. въведе пълния инструментариум в подпомагане на работата на лесовъда таксатор.

През тази година са проведени комплексни проверки в 8 общини - собственици на гори на територията на РДГ - Кърджали. Тези горски територии се управляват под различни форми, но като цяло липсата на лесовъди с висше образование в някои от общинските горски структури е предпоставка за занижен контрол при планирането и изпълнението на горскостопанските мероприятия.

Регионалната дирекция води регистри на ползвателите и преработвателите на дървесина и производствените марки. Нашите звена с инспектори участват в комплексните проверки по дисциплината на ползването не само в териториалните поделения, но проверяват всички, които имат достъп до гората.

РДГ - Кърджали, извършва и контрол върху трудово-правни и служебни отношения и атестиране на служителите от Дирекцията.

На 18 юни екипът на списанието присъства на откриването на комплексната проверка в Държавно горско стопанство - Крумовград. И видя как на практика се провежда контролната дейност. Комисията с председател инж. Кирил Христов и в състав от главни експерти на РДГ - Кърджали - инж. Тодор Тодоров по възобновяване на горите и защита срещу ерозия, инж. Катя Кърпачева и г-р инж. Борислав Янгъзов по стопанисване и защита на горите, инж. Антоанета Стоянова по инвентаризация и промени в горските територии, инж. Юлиан Русев по опазване на горите, представиха заповедта, отчетоха изпълнението на предписанията от протокола на предишната проверка и посочиха дейностите, по които ще се правят проверки.

От журналистическа гледна точка бихме искали да подчертаем, че и работата на комисията, и работата на служителите на ДГС - Крумовград, бе белязана с професионализъм и отговорност към протичащата проверка.

**Инж. Катя КЪРПАЧЕВА,
г-р инж. Борислав ЯНГЪЗОВ -
главни експерти „Стопанисване
и защита на горите“**

Правилното стопанисване, ползване и защитата на горите е гаранция за създаване на устойчиви насаждения, от които да се добиват висококачествени сортименти и които да изпълняват своите рекреационни, водоохранни и почвозащитни функции, да подобряват производителността и здравословното състояние на гората. Големият обем на залесяванията в миналото в РДГ - Кърджали, сега се трансформира в голям обем на отгледните сечи при иглолистните култури. Годишното ползване по площ от отгледни сечи в пре-

движданията на горскостопанските планове е 8100 ха, а по маса е 274 000 м³. Обикновено ползването, предвидено в горскостопанските планове по маса, се изпълнява, а по площ - не, тъй като основният дърводобив се води в гори с по-голяма възраст и по-голям запас. Значително се увеличава делът на пробирките за сметка на прорежданията в иглолистните насаждения. При широколистните насаждения основната тежест при сечта се пада на дъбовите гори за издънково възобновяване - 5700 ха и 211 000 куб. метра. В тях се извеждат основно възобновителни сечи - осеменителна и осветителна фаза на краткосрочно-постепенната сеч - 4000 ха и 176 000 куб. метра. Целта на тези сечи е увеличаване на дела на високостъблените гори чрез максималното използване на естественото възобновяване. Качеството на дървесината на тези гори е ниско и от тях се добиват предимно дърва за огрев. След приемане на „Натура 2000“, краткосрочните постепенни сечи в част от насажденията се променят в дългосрочни постепенно-котловинни в дъбовите гори. Това налага допълнително обучение на маркиращите лесовъди в държавните горски стопанства. Структурните промени в горите и отделянето на държавните и недържавните горски територии определи промените и при стопанисването на тези насаждения. В общинските горски територии приоритетно се работи в насажденията, в които се добиват дърва за огрев за местното население. Горите на физически и юридически лица в района са под 2 % от общата площ на горските територии и в тях рядко се провеждат сечи и други лесовъдски мероприятия. Годишно на територията на Дирекцията се маркират около 240 000 м³ лежача дървесина.

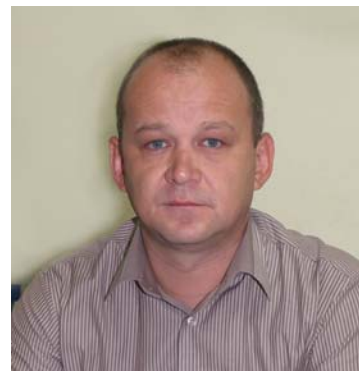
Непрекъснато се извършва контрол по стопанисването на горските територии от всички видове собственост. Извършват се комплексни и тематични проверки по дисциплината на ползване в държавните и недържавните гори, предвидени за ползване през годината. Обучават се и се консултират собствениците на недържавните гори. Контролът по изготвянето на документите, предшествващи сечта на насаждението, спомага за поточното определяне на вида, интензивността и технологията на извеждането на сечта. Характерни вредители по иглолистните гори в РДГ - Кърджали, са боровата процесия, върховият и шестзъбият корояд, а по широколистните - педомерка, листоврътка и гъботворка, която е в грацията през последните 2-3 години. Освен авиоборба, за борба с нея е приложен нов метод в района на Дирекцията - разселване на *Enthomophaga maimaiga*, от която очакваме резултати.

Най-често нападенията в тополовите култури са от тополов листояд, тополов цигарджия, през последните години и от гъботворка.

Докато нападенията от основния вредител - борова процесия, в култури от черен и бял бор намалява както по площ, така и по степен през последните години, то основна грижа от началото на 2013 г. е съхненето предимно на белоборови култури и макар с малки темпове процесът продължава и днес. В такива култури са установени фитопатогенната гъба *Sphaeropsis sapinea*, корояди, рагиум. В края на 2013 г. съхненето е обхванало близо 50 000 дка, от които над 9000 дка са силно засегнати. Проведени са санитарни сечи на площ над 15 000 декара.

Мониторингът, своевременната сигнализация и качественото провеждане на лесозащитни мероприятия дават възможност за осигуряване на добро здравословно състояние на горите.

Инж. Юлиян РУСЕВ - главен експерт „Опазване на горите“

Един от най-важните приоритети в работата на РДГ - Кърджали, е осъществяването на контрол по прилагане на дейностите, засягащи опазването на горските територии и защитата им от пожари. Практиката показва, че екипите от горски инспектори на РДГ осъществяват и преки действия за превенция.

Към 31 декември 2013 г. Регионалната дирекция контролира дейностите в горските територии на площ 359 567 хектара. Прекият контрол в тях се осъществява от 24 горски инспектори, организирани в екипи със звена в Кърджали, Хасково, Свиленград, Ивайловград, Крумовград и Кирково. Обособен е и един постоянен контролен горски пункт на територията на ДГС - Свиленград, контролиращ транспорта на дървесина за Гърция.

През 2013 г. на територията на РДГ - Кърджали, са извършени над 39 000 проверки на превозни средства, лица и обекти, свързани с ползването, преработката и търговията с горски, дивечови и рибни ресурси.

За констатираните нарушения, свързани с горското и екологичното законодателство, са съставени 1676 акта за установени нарушения, в т.ч. 388 са на горските инспектори на РДГ, 753 са на служители на териториалните поделения на държавните предприятия и 535 - на служители на общините. Процентът на разкриваемост на нарушенията при служителите на РДГ и служители на териториалните поделения на държавните предприятия е сравнително висок - над 99, докато при служителите на общините е около 83 на сто.

Най-много актове са съставени по Закона за горите - 1610. По Закона за лова и опазване на дивеча са съставени 14 акта и по Закона за рибарството и аквакултурите - 36 акта.

По съставените 1141 акта за установени административни нарушения от горските инспектори при РДГ и служителите на териториалните поделения на държавните предприятия са издадени 1081 наказателни постановления от директора на РДГ, като са наложени глоби, имуществени санкции, обезщетения в размер на 90 789 лева.

От издадените наказателни постановления обжалвани пред съда са 23, като към настоящия момент 13 са без решение на съда, 5 са видоизменени, 4 са отменени и 1 е потвърдено. Събраната сума по влезли в сила наказателни постановления е в размер на 17 807 лв., или около 30 % от влезлите в сила наказателни постановления.

Наложени от директора на РДГ са 2 принудителни административни мерки за спиране от дейност по чл. 253 от Закона за горите.

В прокуратурата са изпратени 160 наказателни постановления, като 127 са върнати за административно наказателно производство, 31 са без решение на съда, по 2 е образувано предварително производство. През 2013 г. по актови преписки съдът е издал 3 присъди.

С актове за установени административни нарушения са задържани 622 пр. м³ дърва за огрев, 10 МПС, 27 каруци, 5 моторни триона, 21 брадви, 1 законно притежавано оръжие, 20 въдици и 21 други незаконни средства.

През изминалата година много добри резултати са постигнати при опазване на горските територии със структурите на МВР. Всеки месец бяха планирани проверки по ЗГ, ЗЛОД, ППЗЛОД и ЗРА. За акциите са изготвени и утвърдени съвместни оперативни планове. Няма констатирани случаи за отказ за съдействие. Извършени са над 1500 съвместни проверки, при които са съставени над 50 акта по Закона за горите.

Във връзка с наши искания от Дирекция „Специализирани полицейски сили“ към МВР ни беше разрешено извършването на ежемесечни проверки със Специализираното полицейско управление - Кърджали. Утвърден е от началника на СПУ - Кърджали, и съ-

гласуван с директора на РДГ - Кърджали, план за взаимодействие между двете ведомства по горските територии. Извършени са над 350 съвместни проверки, при които са съставени над 100 акта по ЗГ и множество актове по Закона за МВР. На места се наблюдава ограничаване на незаконните действия в горските територии от страна на лицата с изразено явно противоправно поведение. Извършваните съвместни проверки с двете институции създадоха уважение сред населението и лицата, извършващи нарушения в горските територии.

През 2013 г. на територията на Регионалната дирекция са възникнали 58 горски пожара, при които са засегнати 7963 дка горски

територии. Върховите пожари обхванаха 946 декара. Най-много са засегнатите площи в ДГС - Свиленград - 3960 дка, ДГС - Хасково - 1634 дка, община Симеоновград - 916 дка, община Харманли - 739 дка, и община Минерални бани - 302 декара. На дъното на класацията са териториалните подразделения на ЮЦДП с обща площ 273 дка от 18 пожара и 3.4 % от цялата опожарена площ за 2013 година.

От началото на 2014 г. до 31.08.2014 г. на територията на РДГ - Кърджали, са възникнали 8 горски пожара с опожарена площ 120 декара. Всички пожари са низови и няма причинени щети на дървостоя.

Инж. Тодор ТОДОРОВ - главен експерт „Възобновяване на горите и защита срещу ерозия“

В борбата с ерозията РДГ - Кърджали, заема челно място в страната, независимо че тук тя започва едва в началото на тридесетте години на миналия век. През годините са създадени над 1 млн. дка нови гори, изградени са и много противоерозионни съоръжения - 43 000 м³ ба-

ражи, 120 000 м³ каменни прагчета и 60 000 м³ клейонажи. Залесената площ е 82.3 % от горската територия в Кърджалийска област.

Целта е била увеличаване на горите, тяхната устойчивост и производителност и повишаване на ефективността на борбата с почвената ерозия във водосборите на язовирите „Кърджали“, „Студен кладенец“, „Ивайловград“ и „Тракиец“.

В днешно време голите площи на територията на РДГ - Кърджали, са силно намалели, като една част са нелесопригодни голини, а други попадат в „Натура 2000“ с ограничителни режими на залесяване. Лесовъдската колегия се стреми към правилно стопанисване на създадените култури и насаждения и разчита на естественото им възобновяване.

Трябва да се направи анализ на състоянието на противоерозионната дейност във водосборите с поройна активност и да се изготви програма за комплексното им третиране и постоянен мониторинг.

Извършената дейност от РДГ - Кърджали, в областта на залесяването и защитата срещу ерозията през 2013 и 2014 г. е насочена към осъществяване и провеждане на контрол на лесовъдските дейности в горските територии, извършвани от държавните горски и ловни стопанства, от общините и частните физически и юридически лица.

Контролът обхваща лесовъдските дейности, извършвани от единадесетте държавни горски и ловни стопанства, като шест от стопанствата са в област Кърджали и пет - в област Хасково. Основно контролът е насочен към следните лесокултурни дейности: производство на фиданки в горските разсадници, залесяване, попълване и отглеждане на горските култури, както и към дейностите в семепроизводните градини и извършените противоерозионни мероприятия.

Приоритетно се проверяват залесените площи от невъзобновени сечища, пожарища, създадените топови култури и извършените противоерозионни залесявания.

Извършват се камерални и теренни проверки по залесяване и защита срещу ерозия във всички държавни горски и ловни стопанства в района на РДГ - Кърджали, както и на всички общини - собственици на горски територии.

Създадените горски култури са в добро състояние. След направената контролна инвентаризация се установи, че средният процент

на прихващане в ДГТ и ОГТ в района на РДГ - Кърджали, на създадените 1-, 2- и 3-годишни култури е 81 %.

Добри резултати са постигнати при залесяванията с тополи на типичните топови месторастения по бреговете на река Марица в Държавните горски стопанства в Хасково и Свиленград.

Трябва да се отбележи и добрата работа в община Свиленград при създаването на нови гори в общинските горски територии. Залесяванията с благун и цер на площ от 563 дка по Мерки 223 и 226 от Програмата за развитие на селските райони са с добър процент на прихващане - 83.32 %.

За защита на горските земи срещу ерозия през последните две години е извършена дейност, свързана основно с биологичното укрепване, като противоерозионните залесявания са на площ от 563 декара.

Особено внимание се обръща на контрола по състоянието на изградените едроразмерни укрепителни съоръжения - баражи, във водосборите с поройна активност. Най-вече това касае изградените баражи в ДПС „Женда“, ДГС - Кърджали и Момчилград.

През годината периодически се проверяват всичките семепроизводни градини - пет на брой на територията на Дирекцията: в ДГС - Момчилград - автовегетативна градина от бяла акация и генеративна градина от черен бор, ДГС - Кърджали - вегетативна градина от атласки кедър, ДГС - Ардино - семепроизводна градина от бял бор, ДГС - Хасково - семепроизводна градина от бяла акация, като се осъществява контрол на дейността в тях и при необходимост се дават съответните предписания.

Извършва се и контрол върху производството на фиданки във всичките девет разсадника в териториалния обхват на дирекцията. РДГ - Кърджали, участва и в комисиите по установяване на достоверността на извършените инвентаризации в държавните горски разсадници и по установяване на фитосанитарното състояние на произведените фиданки.

Като цяло количеството на произведените фиданки е намаляло драстично, особено в разсадниците на стопанствата от Кърджалийска област, поради намалените обеми на залесяване, но произведените фиданки са с много добри качества. Разсадниците на ДГС - Хасково и Свиленград, произвеждат основно топови и широколистни фиданки, които са с много добри качествени показатели.

Проверяват се на терена и извършените компенсационни залесявания, както и площите, които подлежат на компенсационно залесяване.

Във връзка с мерките от Програмата за развитие на селските райони се проверяват и одобряват технологичните планове за залесяване, както и съответната документация за извършване на ЛКМ на държавните горски стопанства, на общините и на частни юридически и физически лица, кандидатстващи по Мерки 223 и 226 от ПРСР.

РДГ - Кърджали, ги подпомага и консултира във всички етапи на тяхната дейност.

**Инж. Антоанета СТОЯНОВА - главен експерт
„Инвентаризация и промени в горските територии“**

Инвентаризация

Стопанствата в обхвата на РДГ - Кърджали, са териториални подразделения на Южноцентралното държавно предприятие - Смолян, и Югоизточното държавно предприятие - Сливен. В очакване на новата наредба по чл. 18, ал. 1 от Закона за горите, от 2012 г. започна петгодишният период, през който ще бъде инвентаризирана горската територия на РДГ - Кърджали, с площ 362 893 ха, разпределена в десет горски и едно ловно стопанство. Прилагайки чл. 13, ал. 10 от Закона за горите, РДГ - Кърджали, ЮИДП - Сливен, и ЮЦДП - Смолян, като възложители са обявили пет процедури по реда на Закона за обществените поръчки за извършване на инвентаризация на горските територии и изработване на горскостопански карти, план за ловностопански дейности и план за дейностите по опазване на горските територии от пожари, изработването на горскостопански план за горските територии, собственост на физически лица, юридически лица и техни обединения с обща площ до 2 ха и горскостопански план за горските територии - държавна собственост.

От 2014 г. РДГ - Кърджали, разполага с актуални данни от инвентаризацията на горските територии, нов план за ловностопански дейности и план за дейностите по опазване на горските територии от пожари, изработването на горскостопански план за горските територии, собственост на физически лица, юридически лица и техни обединения с обща площ до 2 ха и горскостопански план за горските територии - държавна собственост на ДГС - Ивайловград, и ДЛС „Женда“. Предстои провеждане на обществено обсъждане на инвентаризацията и горскостопанското планиране на държавните гори на ДГС - Хасково и Ардино. До края на годината ще приключи теренната работа по инвентаризацията и горскостопанското планиране на ДГС - Свиленград. При инвентаризацията е възложено определяне и на количеството на мъртвата дървесина и идентифицирането на типовете горски местообитания на малък креслив орел. Средствата за това са осигурени по Програма LIFE+.

РДГ - Кърджали, осъществява периодичен контрол на терена, свързан с инвентаризацията на горските територии, като етапно приема работата на фирмите (групите), извършващи инвентаризацията. Най-често срещаните констатации касаят определянето на пълно-

ти, пропуски при описание на дървесните видове и подраства, проектираните мероприятия или липса на такива.

Промени в горските територии

Законът за горите от 2011 г. вмени нови задължения на регионалните дирекции по горите. Със Заповед № РД 49-315/15.08.2011 г. министърът на земеделието и храните назначи комисия в РДГ - Кърджали, която разглежда и променя предназначението на поземлени имоти в горски територии до 50 декара. Работата на комисията стартира през октомври 2011 г., когато се проведе първото ѝ заседание. За три години и половина в комисията са постъпили 19 искания за предварително съгласуване и десет заявления за промяна на предназначението. Постановила е осемнадесет решения за предварително съгласуване и десет решения за промяна на предназначението. Инвестиционните намерения касаят изграждането на ветрогенератори, МВЕЦ, помпена станция, разработване на кариера, изграждане на промишлено предприятие - кулинарен цех, кравеферма, изграждане и реконструкция на линейни обекти. За три години и половина комисията при РДГ - Кърджали, е постановила изключването на 167.55 дка (4.51 дка частна собственост, 32.85 дка общинска собственост, 13.66 дка собственост на юридически лица и 116.54 дка частна държавна собственост), като са заплатени 124 215 лева. Определената площ за компенсационно залесяване е 44.821 дка, като заплатената цена е 42 557.16 лева. При констатирани несъответствия и липси в подадените искания и заявления инвеститорите се уведомяват своевременно. В заседанията на комисията се включват за разглеждане искания и заявления, напълно комплектовани съобразно законовите изисквания. Всички решения на комисията са предоставени на ИАГ за публикуване на страницата ѝ в деня на издаването. Екземпляр от влезлите в сила решения за промяна на предназначението заедно с представените платежни нареждания са представени своевременно в ИАГ и в общинската администрация, одобрила подробния устройствен/парцеларен план.

**Инж. Светлан СТАЙКОВ - главен експерт
„Лов и опазване на дивеча“**

В ловностопанско отношение РДГ - Кърджали, извършва контрол и оказва методическа помощ в две основни направления: ловностопански мероприятия и ловностопанска дейност в държавните ловностопански райони на ДЛС и ДГС; контрол на ДЛС и ДГС и осъществяване-

то на пряк контрол върху ловностопанските мероприятия и ловностопанската дейност на ловните сдружения и ловните дружини в предоставените им райони.

В обхвата на Дирекцията се намират две по-големи интензивни ловностопански единици - ДЛС „Женда“ и ДУ „Студен кладенец“. В ДЛС „Женда“ - Кърджали, ловностопанската дейност е на много високо равнище. Основен вид дивеч в стопанството е муфлонът, със съпътстващи видове благороден елен, елен лопатар, сърна и дива свиня. РДГ - Кърджали, осъществява контрол посредством ежегод-

ни комплексни проверки. Такава проверка бе извършена през май тази година и показаните резултати са много добри.

Дивечовъдният участък „Студен кладенец“ е обособен върху части на 3 граничещи Държавни горски стопанства - Момчилград, Крумовград и Кърджали. От създаването си през 1959 г. до сега ДУ „Студен кладенец“ се стопанисва от националната ловна организация, сега НЛРС „Съюз на ловците и риболовците в България“. Основен вид дивеч в участъка е еленът лопатар, със съпътстващи видове дива свиня, сърна и муфлон.

Двете стопанства всяка година се посещават от общо около 90 ловци по линия на организирания ловен туризъм. Повече от половината от тях са български граждани, а останалите са предимно от Република Турция и страните от Европейския съюз.

В останалите горски стопанства са създадени 10 дивечовъдни участъка и една база за интензивно стопанисване на дивеча (БИСД). Шест от дивечовъдните участъци, с договори за предоставяне на стопанисването и ползването на дивеча, са отдадени на юридически лица по чл. 34, ал. 1, т. 5 от ЗЛОД и по чл. 316 от ППЗЛОД за срок

от 15 години. През ноември и декември 2013 г. в тези участъци Регионалната дирекция извърши подробни проверки. С малки изключения, можем да кажем, че дивечовъдните участъци се стопанисват добре и в поведението на ползвателите личи грижата на добрия стопанин. Едно от тези изключения е неточното или непълното изпълнение на предвидените мероприятия и дейности по приложените към договорите инвестиционни бизнес програми.

На нашата територия съществуват 12 ловни сдружения, обединили дейността на 118 ловни дружинки. В същите регистри членуват об-

що 9856 ловци.

По отношение на тяхната дейност Регионалната дирекция провежда контрол по време на годишните комплексни проверки в държавното ловно и държавните горски стопанства. По отношение на опазването на дивеча през целия ловен сезон, разрешен за провеждане на групов лов, горските инспектори при РДГ - Кърджали, извършват пряк контрол и седмични проверки на ловните излети по спазването на ЗЛОД, за резултатите от които всяка седмица подаваме справки в Изпълнителната агенция по горите.

Инж. Васко РАЙЧИНОВ - главен експерт „Оперативни програми и проекти“

През програмния период 2007-2013 г. в РДГ - Кърджали, са изпълнени редица проекти.

По Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. (Мерки 223 и 226) РДГ - Кърджали, съдейства при подготовката и подаването на заявления в Областната разплащателна агенция на всички ДГС/ДЛС от състава си, а също и на собственици на недържавни гори (общини и частни фирми). В периода 2008-2011 г. бяха подадени общо 17 заявления за подпомагане, от които има 6 изпълнени, 1 одобрено и 10 отхвърлени.

По Мярка 223 в ДГС - Кирково, проектът е одобрен, в готовност за изпълнение, като има подписан договор с РА-ЦУ на 08.10.2009 г., а в ДГС - Свиленград - проектът е подаден на 23.07.2009 година. По Мярка 226 в ДГС - Крумовград, проектът е отхвърлен от РА-ЦУ; в ДГС - Харманли - проектът е подаден на 13.08.2009 г.; в ДГС - Джебел - на 08.05.2009 г.; в ДГС - Момчилград - на 13.07.2009 г.; а в ДЛС „Женда“ - Кърджали, ДГС - Ардино, ДГС - Хасково, и ДГС - Свиленград, проектите са изпълнени.

По Междурегионалната програма INTERREG IVC РДГ - Кърджали, изпълни успешно дейността „Посещение на терен“ по Фаза 1 от проект FUTUREforest, изпълняван от ИАГ. Бяха представени резултатите от огромната противоерозионна и залесителна работа, извършена от лесолюбите на територията на РДГ - Кърджали, на участниците в проекта от Германия, Франция, Уелс, Латвия, Словакия и Каталуния (Испания). Всички участници се запознаха на място с направеното в Устренски и Лебедски дол, с работата по корекциите на реките Перперек и Плазище, със залесяването на много сухи почви в с. Върхари, както и със залесени пожарища край с. Панчево. Успешно бе изпълнен проект „Проактивен човешки отговор на огнищата на горски пожари: Мерки и подготовка за тях“ (PROMPt с № 0355R1) - първият, в който Регионалната дирекция участва самостоятелно, в партньорство с три гръцки, два италиански, испански, португалски и полски партньори. PROMPt е проект от типа „регионални инициативи“ по Приоритет 2: Предпазване на риска и околната среда: Естествени и технологични рискове (вкл. климатичните промени) на програма INTERREG IVC на ЕС, финансирана от ЕФРР. Проектът бе с продължителност 39 месеца (от октомври 2008 до декември 2011 г.) с общ бюджет 1 371 368.04 € (2 682 162.75 лв.), като РДГ се включи като партньор от 1 февруари 2011 г. с бюджет 57 200.00 € (111 873.48 лв.).

Целта на проекта бе да се обменят опит, добри практики и регионални политики за подобряване на противодействието на горски пожари веднага след избухването им в горите. Тъй като регионалните политики от гледна точка на опазването на околната среда и предотвратяването на опасности са въпрос от първостепенно значение за интегрирането на стратегията от Гьотеборг на местните и регионалните власти в ЕС, те се нуждаят от по-тясно и ефективно сътрудничество.

Проектът на базата на предишни свързани дейности, включени в управлението на опасности, направи крачка напред и се справи с обмена на опит и добри практики по отношение на методите, плановете за действие и дори инструментите, чрез изследване на опасности и управление на кризи след избухването на опустошителни пожари. Бяха анализирани съответните служби за готовността им

да реагират своевременно и ефективно, така че да се избегнат огромни човешки жертви и селскостопански загуби, както и горски разрушения. В тази връзка бе публикувана брошура, озаглавена „Ръководство за оцеляване при горски пожари“. Бяха подготвени добре структурирани програми за обучение и срокове за упражняване на ефективна евакуация на райони. Бяха осъществени стратегически упражнения за реакция при извънредни ситуации, насочени към бързо възстановяване на пострадалите райони.

Под формата на официални документи за политики бяха изработени наръчници „Отговор на горски пожари: Сборник с проучване на най-добрият случай“ и заключенията от „Сравнителен анализ на индикаторите на готовността и ефективността“. В полза на утвърждаването на наръчника за горските пожари бяха оформени симулации и планиране на извънредни ситуации и бяха организирани упражнения в избрани области в рамките на залесени терени на партньорите.

Беше проведена успешна процедура за широко разпространение на резултатите от проекта. За тази цел се осъществи заключителна конференция по проекта в историческия район Древна Олимпия, Гърция, който претърпя сериозни щети при опустошителните пожари през 2007 година. Това беше Паневропейска среща за политики за подобряване на активната човешка реакция в огнищата на опустошителните пожари.

Устойчивостта на резултатите е гарантирана с разпространеното DVD с разбираемо съдържание, информационни кълчета в центрове на областите на партньорите и създадения информационен уебсайт www.prompt-interreg.eu.

По ОП „Териториално сътрудничество Гърция - България 2007-2013 г.“ имаме успешно изпълнен проект „Цялостен подход за съвместно управление на природните ресурси в трансграничния район, насочени към развитието на екотуризма и опазване на екосистемите“ (NATouR). РДГ - Кърджали, бе партньор по проекта с община Авдера, Гърция (водещ партньор) и Бизнес информационен и консултантски център - гр. Сандански, в продължение на 24 месеца. Общият бюджет на проекта бе 266 709.00 €, а само на РДГ след промените бе 55 971.79 € (109 469.63 лв.) и бе завършен на 31 март 2013 година.

Целта на проекта бе да се насърчи трансграничния регион чрез осигуряване на регионално сближаване и подобряване на конкурентоспособността, като в същото време се опазят природните ресурси и околната среда.

Една от най-важните цели на проекта бе да се засили привлекателността на региона чрез повишаване на качеството на живот и подобряване на достъпността. Чрез модернизация, опазване и популяризиране на богатите и разнообразни природни ресурси в района на проекта да се трансформират тези активи в средство за балансирано икономическо развитие. По-конкретно целите на проекта бяха: насърчаване на нова алтернатива и устойчиви подходи на

туризма като екотуризъм с използването на иновативни средства; подкрепяне на дейността на органите по екология за защита на природните ресурси и околната среда, а също и информирание и мобилизиране на обществеността; насърчаване на трансграничното сътрудничество в областта на сектора на екотуризма и управлението на природните ресурси; създаване на единна и интегрирана трансгранична дестинация за екотуризъм; повишаване на информираността на обществеността за защита на местните екосистеми. В проекта бе предвиден набор от иновативни дейности и създаването на съвместно дружество за опазване на природните ресурси чрез насърчаване на екотуризма. Изпълнението на проекта е в полза на опазването и управлението на природните ресурси в трансграничната и създаване на единна трансгранична дестинация за екотуризъм.

Проектът бе изпълнен в съответствие със стратегическите проучвания и изследвания, свързани с насърчаването и развитието на екотуризма в района, като по този начин бе гарантирано качеството на очакваните резултати. Бих подчертал изключителната му иновативност и използването на модерни методи, за да се гарантира участието на обществеността. Някои от най-иновативните инструменти, които са част от Програмата, включват: WEB портал на проекта NaTour с технологии за насърчаване на участието на обществеността; ГИС приложение, интегрирано към WEB портала и информационните пунктове; информационни пунктове, насочени към нуждите на екотуристите.

Проектът предоставя значително подобряване на качеството на живот и защитата на околната среда в областта на трансграничното сътрудничество.

Регионалната дирекция участва в ОП „Териториално сътрудничество България - Турция 2007-2013 г.“ с две подадени проектни предложения.

По ОП „Околна среда 2007-2013 г.“ имаме подаден проект с работно наименование „Възстановяване и опазване на консервационнозначимото биоразнообразие на територията на РДГ - Кърджали“ по процедура за набиране на проектни предложения до 21 февруари 2011 година.

Всички проекти, изпълнени и дори неодобрили по някаква при-

чина, ни помогнаха да изградим успешно партньорство и на национално, и на международно ниво. Имаме опит във всички фази на проекта - от подготовката и написването до изпълнението и отчитането на дейностите. Придобихме опит в работата по различни програми както самостоятелно, така и в сътрудничество. Това ни дава основание да сме сигурни, че през настоящия програмен период 2014-2020 г. ще бъдат подготвени и изпълнени повече проекти и програми, с участието на по-голям брой колеги от РДГ - Кърджали, и ДГС/ДЛС. Ще продължим доброто си сътрудничество и съвместна работа със съседните РДГ (Смолян, Пловдив, Стара Загора и Сливен), с ЮЦДП и ЮИДП, ИАГ и колегите ни от Гърция и Турция. Ще си сътрудним с НПО, с които вече сме работили успешно - БФБ, БДЗП, WWF - България, Зелени Балкани, Обществен съвет за развитие на Източните Родопи - Кърджали, по въпроси за опазване на значимото биоразнообразие в региона. Също така ще продължим добрата съвместна работа при изпълнение на проекти с партньорите ни от Гърция, Италия, Полша, Испания, Португалия, Германия, Франция, Австрия, Великобритания (Англия, Шотландия и Уелс), Норвегия, Унгария, Словакия, Турция, Румъния и други страни от и извън ЕС. През този програмен период Регионалната дирекция ще кандидатства за финансиране на проекти по всички програми, по които е допустимо участието на регионални държавни институции и има подготвена проектна идея.

Сега в РДГ - Кърджали, има подготвени над 45 проектни идеи, от които ще бъдат разработени проекти по различни оперативни програми. Проектните идеи са разпределени по тематични направления, съгласувани с ИАГ: Устойчиво управление на горските територии - 9, Биоразнообразие - 13, Климат - 13, Развитие на човешките ресурси - 9, Добро управление в горската администрация - 1, и Комуникация и горска педагогика - 1.

В момента РДГ - Кърджали, разработва проектното предложение по програма БГОЗ „Биологично разнообразие и екосистемни услуги“ на финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Норвежкия финансов механизъм 2009-2014 година. Проектът е за мрежа за обмен на информация за инвазивни чужди видове и изграждане на капацитет в района на Източни Родопи.

Предложение на РДГ - Кърджали, за Стратегическия план за развитие на горския сектор 2014-2020 година

През 1982 г. влиза в сила действието на Националната дългосрочна програма за борба с ерозията в България. Такъв стратегически документ имат малко страни в Европа, а и в света. Тя е комплексна и обхваща дейностите за борба с ерозията в двата фонда - горски и земеделски. Овлабяването с технико-укрепителни съоръжения и залесяване на поройните Лебедски и Устренски дол, Караман дере и много други са само част от огромни постижения в изпълнението на програмата на Кърджалийската регионална служба по горите.

Преминала през своя апогей, в резултат на който основното овладяване на поройните водни течения и почвената ерозия, както и масовите залесявания, са извършени, през втората половина на 90-те години на миналия век програмата забавя темповете си. През 2000 г. свършва действието ѝ. Задължение на горските служби остана само мониторингът на всички изградени съоръжения и изпълнението на лесоустройствените проекти в частта им за борба с ерозията. От експертите в регионалните дирекции всяка година се прави доклад за състоянието на противоерозионните съоръжения, който постъпва в Изпълнителната агенция по горите. Последният доклад на РДГ - Кърджали, сочи, че те са в добро състояние. Някои баражни системи обаче вече имат нужда от надстройкаване, за някои дори има изготвени проекти (в ДЛС „Женда“ например), които не се реализират.

Началото на XXI в. е белязано от редица природни катаклизми, сред

които наводнения с огромни щети за икономиката и населението. През лятото на тази година наводненията бяха с катастрофални последици, а на обществото усилено се напращаше мнението, че бедата идвала от „изсечените гори“.

Кои, ако не лесовъдите, отдавна разбират, че страната ни има нужда от нова програма в областта на борбата с поройите и защита на горските и земеделските територии от ерозия. Тя отново трябва да бъде дългосрочна и комплексна, за да могат да се третират едновременно териториите и в двата фонда. Още повече, че отраслите ни са в едно министерство. Това са капиталоемки дейности и изискват средства, които могат да се осигуряват и по европейските програми.

Това дава повод на специалистите от РДГ - Кърджали, да разработят предложения за мерки и дейности по борба с ерозията, които да залегнат в новия Стратегически план за развитие на горския сектор за 2014-2020 г. (СПРГС).

Самото предложение е формулирано така: „В таблица 1 към раздел VI „Дейности за реализация на целите“ на СПРГС в дейности към т.1.2. да се добави „Анализ на състоянието на противоерозионните дейности в поройните водосбори. Постоянен мониторинг на поройните водосбори“. Очакваните резултати са възстановени и увеличени горски ресурси. Ограничаване на наносите в хидроенергийните и питейните съоръжения. Постоянен мониторинг на поройните водосбори.“

ОП „Управление на общинските земи и гори“ отпразнува 10-годишен юбилей

На 26 юни в столичния квартал „Горубляне“ се състоя символично залесяване по случай 10-годишнината

от създаването на общинското предприятие „Управление на общинските земи и гори“ към Столичната

Колективът на ОП „Управление на общинските земи и гори“ с директора инж. Тодор Тодоров (с костюма), вляво от него е гл. счетоводител Станимира Скендерова

Със залесената чинарова фиданка са (отляво надясно): доц. д-р Милко Милев, инж. Атанас Симеонов и инж. Тодор Тодоров

община. В честването участие взеха доц. д-р Милко Милев - декан на факултет „Горско стопанство“ към Лесотехническия университет, и инж. Боян Бенов - зам.-директор на ДГС - София. Те поздравиха присъстващите преди да засадят фиданките заедно с главните лесничей инж. Атанас Симеонов и инж. Иван Вачков и лесничей Йовка Кирилова. Към събитието съпричастни бяха още и доц. д-р Янчо Найденов - директор на Лесозащитна станция - София, инж. Георги Христовков - директор на ДГС - София, и Димитър Сичанов - кмет на район „Панчарево“.

Символичното залесяване на трите чинарови дървета започна с думите, които инж. Тодоров припомни на присъстващите: „Който не е посадил дърво през живота си, животът му е минал напразно“. Той се върна към момента на създаването на предприятието през 2004 г. и разказа за последва-

лите години, в които то се е наложило като необходима и дейна общинска структура. Днес предприятието може да се похвали с 1434 дка залесени площи, с участие в два проекта - по САПАРД през 2005 г., когато се залесяват 167 дка ерозирали земи, и по Програмата за развитие на селските райони през 2011 г., когато са създадени 300.10 дка излоистни и широколистни гори върху не-земеделски земи.

За десетгодишния период са добити 76 737 м³ дървесина, по-голямата част от която се предоставя за задоволяване на нуждите на местното население. Приходите, които реализира ОП „Управление на общинските земи и гори“, са 2 108 541 лева.

„Целта не е да правим само дървогобив - казва главният лесничей на предприятието инж. Атанас Симеонов, - а да запазим горите в добро състояние и по възможност да увеличим техните водоохранни, водорегулиращи, противоерозионни функции“.

Добра практика на предприятието е изграждането на редица противоерозионни съоръжения като каменни прагове в района на Бухово. Ежегодно се изготвя оперативен план за пожарна безопасност. Прокарват се минерализовани ивици, поставят се предупредителни табели, устройват се противопожарни гена и се изготвя график за дежурства в пожароопасния сезон. За превенция от наводнения се почистват регулярно коритата на реките.

Служителите от колектива на ОП „Управление на общинските земи и гори“ изразиха надеждата си след години да водят правнуците си по вече порасналите чинари, а София да става все по-зелена.

МИНА ОГНЯНОВА

Информация

Посегателство срещу горски служители

Браконьер бе ранен в крака при инцидент на територията на ДГС - гр. Гоце Делчев.

На 27 август вечерта трима горски стражари и двама екополицаи - служители на Община Гоце Делчев, извършват рутинна проверка на територията на ДГС - гр. Гоце Делчев. В м. Старите лозя край с. Баничан, която често е обект на посегателства в горските територии, проверяващите се натъкват на съмнителни лица.

За да предотвратят евентуално нарушение, те се разделят на две групи, като горският надзирател Давко Марваков и екополицаят Костадин Витанов пресрещат нарушителите и спират автомобила

им за проверка.

Браконьерите излизат от автомобила въоръжени с твърди предмети, наподобяващи палки, и нападат екополицая. Горският служител Давко Марваков произвежда 6 предупредителни изстрела със законно притежавания служебен пистолет, при което ранява в крака единия от браконьерите.

При проведените процесуално-следствени действия са идентифицирани участниците в инцидента - братята Стоян и Карамфил Славчеви от с. Баничан, които са системни нарушители в района. Случаят се изяснява от органите на МВР - гр. Гоце Делчев. **Т**

Възможности за увеличаване на добитата дървесина и приходите от продажбата ѝ

Д-р инж. Валентина МАРИНОВА, г-р инж. Любчо ТРИЧКОВ -
Изпълнителна агенция по горите

През последните години лесовъдите в България търсят най-правилните решения, свързани със състоянието на насажденията и културите, тяхната пълнота, техническа зрелост, турнус и др. лесовъдски показатели при определени типове горски месторастения с цел постигане на баланс на най-подходящите вид, интензивност и повторяемост на извежданите сечи. Чисто лесовъдските въпроси, свързани със стопанисването на горите, в т.ч. с избора на видовете за залесяване, сечите, както и с въпросите за състава, прираста, количеството и качеството на дървесната продукция, се преплитат с екологичните въпроси, защитните и специалните им функции, средообразуващите фактори и множество други изисквания, отнасящи се до устойчивото стопанисване и ползване на културите и насажденията. За намиране на правилното решение е необходимо обединяване на усилията с цел решаване на редица натрупвани през годините проблеми, свързани с устойчивия баланс между екологичните, икономическите и социалните функции на горите. Необходим е комплекс от мерки, свързан с горската инвентаризация и горскостопанското планиране.

Законът за горите от 2011 г. регламентира необходимостта от планиране в горския сектор на три нива: на национално - стратегическо, на регионално - областни планове, и на местно - горскостопански планове (бившите ЛУП) и програми. На ниво стратегическо планиране посочените по-горе проблеми само са загатнати, тъй като по принцип те се решават на регионално и местно ниво в зависимост от конкретните екологични, икономически и социални условия.

През ноември 2013 г. от Министерския съвет бе приета нова Национална стратегия за развитие на горския сектор на Република България - 2013-2020 г. (НСРГС). За изпълнението на НСРГС са заложени три стратегически цели, доразвити на няколко йерархични нива: 4 приоритета, 20 мерки и над 70 дейности, които са взаимно свързани и допълващи се.

В началото на август т.г. от министъра на земеделието и храните бе одобрен разработения Стратегически план за развитие на горския сектор в България (2014-2023 г.). Този документ съдържа множество цели и действия, свързани с подобряване на планирането, стопанисването и ползването в горското стопанство. По-важни и пряко ориентирани към тези направления са заложените действия в Оперативна цел 9 „Осигуряване на устойчиво планиране на дейностите в горските територии“, в т.ч. чрез „Усъвършенстване на подзаконовата база за инвентаризация на горските територии и горското планиране“. Освен това е заложена и Оперативна цел 2 „Подобряване на стопанисването и ползването на горите“, в т.ч. и чрез „Реализиране на по-високи нива на ползване, регулиране на дървесния състав и подобряване на растежните условия чрез провеждане на отгледните сечи (в т.ч. системи от сечи за индивидуално производство на висококачествена дървесина) в рамките на предвиденото от горскостопанските планове и програми“.

За да бъдат повишени жизнеността и конкурентоспособността на горския сектор, е необходима промяна още в процеса на планиране, а впоследствие - и в процеса на изпълнение на горскостопанските планове и програми.

Сегашно състояние на горските ресурси

Анализът на основните таксационни показатели на горските ресурси в Р България показва, че през последните години площта на горските територии е нараснала и е около 4.2 млн. ха (таблица 1). По отчетните форми за горския фонд към 2010 г. средната възраст на горите в България е около 53 години, а средната пълнота е 0.72. Анализът по отчетните форми на горския фонд за 2010 г. на разпределението на залесената площ по класове на възраст и разпре-

Таблица 1

Обща характеристика на горския фонд към края на 2010-2013 г.

Обща площ на горските територии (2013 г.)	4.180 млн. ха
Залесена площ на горските територии (2013 г.)	3.811 млн. ха
Общ дървесен запас към 2010 г.	645 млн. м ³
Общ годишен дървесен прираст към 2010 г.	14.4 млн. м ³
Предвидено ползване по ЛУП, стояща маса (2013 г.)	8.6 млн. м ³
Действително добита дървесина, стояща маса (2013 г.)	8.0 млн. м ³
Процент на предвиденото ползване по ЛУП спрямо прираста	59.7 %
Процент на действително добитото спрямо прираста	55.5 %
Процент на действителното ползване спрямо запаса	1.24 %

* Забележка: Лесоустройствените проекти (ЛУП), съгласно регламентите на последния Закон за горите от 2011 г., са преизменувани в горскостопански планове

делението на дървесните запаси по класове на възраст показват, че структурата на българската гора е следната: площта на горите до 60 години е 70 %, а до 80 години вече е 80 на сто. От иглолистните доминират белият и черният бор на възраст до 60 години, а от широколистните - дъбът, букът и други.

Дървесният запас на горите до 60 години е около 56 %, до 80 години - 70 на сто. И по запас при иглолистните доминират културите и насажденията от бял и черен бор до 60-годишна възраст. При широколистните дървесни видове разпределението е по-различно - доминират запасите при класовете на възраст до 60 години на дъбовите, церовите, буквите и от други широколистни, а при тези над 60 години - буквите насаждения.

Известно е, че горите до 60 години в преобладаващата си част са с по-голяма пълнота, като бройките дървета на един хектар са почти два пъти повече от нормалното. Това означава, че хранителните вещества и достъпните водни ресурси в почвите са недостатъчни за този завишен брой дървета. Това, заедно с повишаване на температурите и засушаването напоследък, е една от основните причини, поради които част от горите в България не са в добро здравословно състояние, на места съхнат и не са достатъчно производителни. Това състояние на горите е не само неекологосъобразно, а и вредно за тях. Не е тайна, че част от проектираните в горскостопанските планове (ЛУП) и програми отгледни сечи не се изпълняват поради икономическата им нецелесъобразност, свързана с липсата на инфраструктура, техника, пазар и ниските цени за дребна-

та неатрактивна дървесина. Независимо от това е абсолютно необходимо да се извеждат отгледните сечи, при това с по-голяма интензивност и по-честа повторемост от досега проектираните. Необходимо е въвеждането на диференцирана промяна още в процеса на планиране, а в последствие - и в процеса на изпълнение на горскостопанските планове и програми.

Множество проучвания показват необходимостта от предприемане на действия в тази посока. През 1991 г. колектив от Института за гората при БАН (ст.н.с. Иван Раев), а по-късно през 2003 г. колектив от „Агрореспект“, ръководен от инж. Р. Райков, отчитайки риска за създадените иглолистни култури в долната лесорастителна зона, препоръчват въвеждането на диференцирана, по-ниска възраст (турнус) на сеч за намаляване на риска от пожари, подобряване на здравословното състояние, недопускане на загуба на прираст и запас и с цел по-доброто оползотворяване на дървопроизводителния капацитет на съответните култури, създадени на нетипични месторастения. В резултат на тези проучвания през 2003 г. са изготвени „Указания за стопанисване на иглолистните култури извън ареала на естественото им разпространение“, допълнени през 2004 г., и са въведени съкратени турнуси на сеч - от 30 до 60 години, и извеждане на отгледни сечи с интензивност от 15 до 40 %, в зависимост от състоянието и пълнотата на културите и от това дали вече са извеждани сечи. Въведен е и нов стопански клас - „Иглолистен стопански клас за ускорено производство на технологична дървесина“.

В днешно време анализът на данните за горските ресурси в национален мащаб показва, че след 1980 г. размерът на ползването започва сериозно да изостава спрямо прираста, като от 1990 г., т.е. през последните 23 години, в България размерът на годишното ползване на дървесина варира от 33.7 до 55 % от общия среден годишен прираст на горите в страната. Например през 2010 г. при общ среден годишен прираст в размер на 14.4 млн. м³ дървесна маса размерът на предвиденото по горскостопански планове (ЛУП) ползване е бил 8.2 млн. м³, т.е. 57 % от прираста, а размерът на реално извършеното ползване - 6.7 млн. м³, или едва 47 на сто. Цифрите ясно показват голямото подценяване на размера на ползването на дървесина както при проектирането, така и при самото му извършване. През 2012 г., след влизането в сила на новия Закон за горите и преструктурирането на държавния горски сектор в България, това съотношение вече е в размер на 55 %, а през 2013 г. - 55.5 на сто.

Разпределение на горските ресурси по видове собственост и анализ на състоянието на предоставените за управление горски ресурси на държавните горски предприятия

Площта на горските територии към 31.12.2013 г. възлиза на 4 180 121 ха, от които 2 905 586 ха (69.51 %) - държавни горски територии, управлявани от Държавните предприятия (фиг. 1).

В таблица 2 е дадено общото разпределение на площта, дървесния запас и ползването от горските територии в България по държавни горски предприятия - общо за всички горски територии и конкретно на/от държавните горски територии, управлявани от тях. От нея е видно, че площта на държавните горски територии, управлявани от ДГП, представлява 69.5 % от общата площ на горските територии. Дървесният запас на тези горски територии е 71.3 % от общия дървесен запас в страната, а ползването на дървесина от тях възлиза на 71 % от общото ползване.

С най-голяма обща площ на горските територии е Югозападното държавно горско предприятие (ЮЗДП) - Благоевград,

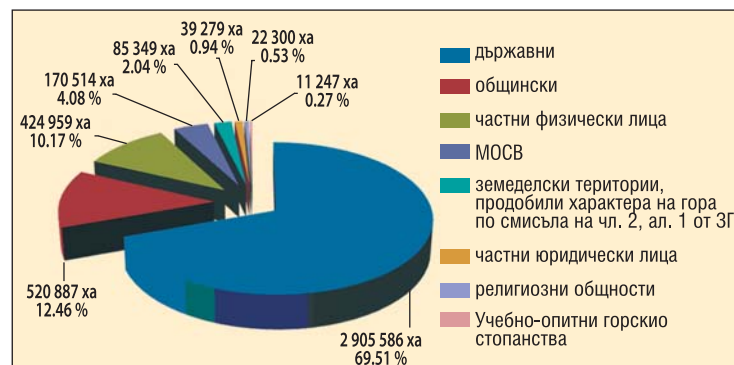
следвано от Югоизточното държавно предприятие (ЮИДП) - Сливен, и Южноцентралното държавно предприятие (ЮЦДП) - Смолян. С най-голяма площ на държавните гори, предоставени за управление, е ЮЦДП, следвано от ЮЗДП и ЮИДП. Най-голям е процентът на държавните гори в Североизточното държавно предприятие (СИДП) - Шумен - 86.1 %, следвано от ЮЦДП - 81.2 на сто.

Разпределението на дървесния запас по държавни предприятия е малко по-различно от разпределението на площта. С най-голям общ запас пак е ЮЗДП, следвано от ЮЦДП и ЮИДП. С най-голям запас на дървесина в държавните гори е ЮЦДП, а с най-висок процент на дървесния запас от държавните гори спрямо общия е СИДП - 90.6 на сто.

С най-голямо общо ползване на дървесина, в т.ч. и от държавните горски територии, през 2013 г. е ЮЦДП, следвано от ЮИДП и ЮЗДП. По този показател с най-голямо ползване на дървесина за 2013 г. е ЮЦДП, следвано от ЮИДП, а с най-висок процент на добита дървесина от държавните горски територии спрямо общото ползване е СИДП - 84.6 на сто.

Разпределението на горските територии по вид на собствеността (таблица 2) показва, че държавната собственост е с най-ниско участие в Северозападното държавно горско предприятие (СЗДП) - Враца - 53.6 %, и в СИДП - 63.4 %, като недържавната собственост е предимно на частни физически лица. С най-висок процент са държавните гори в СИДП - 86.1, където недържавните са с най-нисък процент, като това са горски територии - собственост на общините. Следва ЮЦДП с 81.2 % държавни горски територии, като тук недържавните са предимно на частни физически лица, обединени в кооперации.

С най-високи дървесни запаси на държавните гори са държавните горски предприятия от Южна България - ЮЦДП със запас от около 140 млн. м³, което представлява 81.3 % от дървесния запас в териториалния му обхват на дейност, следвано от ЮЗДП с около 117 млн. м³ и ЮИДП с около 86 млн. м³ дървесина. С най-нисък запас е СИДП с около 34 млн. м³ дървесина, която обаче представлява 90.6 % от дървесния запас в териториалния му обхват на дейност.

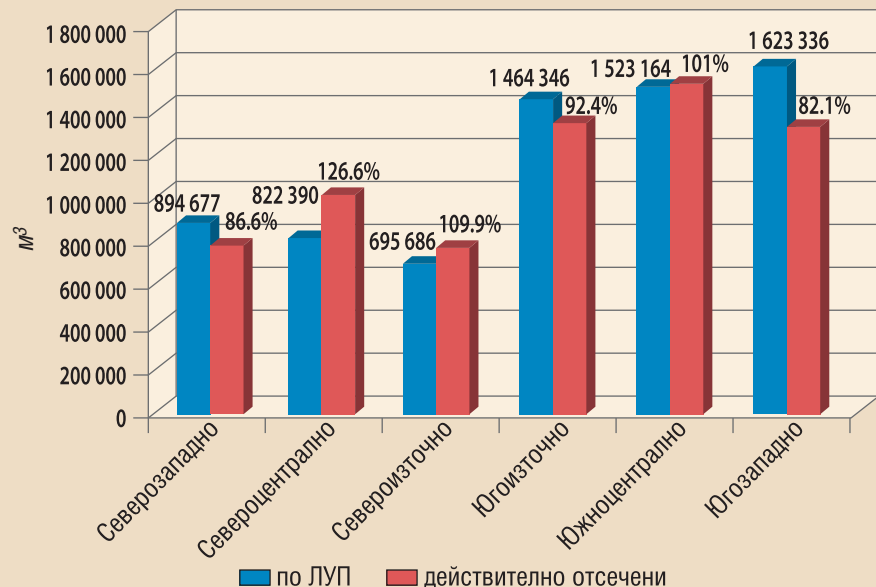
Фиг. 1. Разпределение на горските територии по видове собственост към края на 2013 г.

Таблица 2

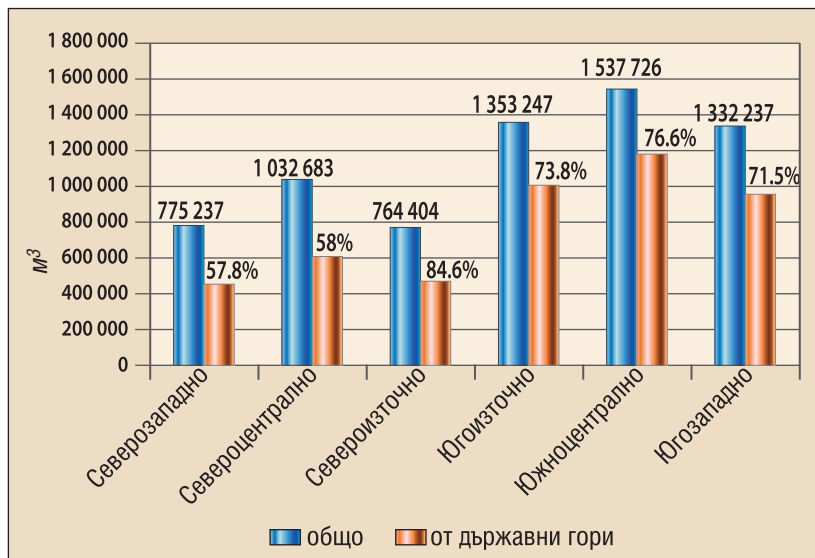
Разпределение на горските територии, дървесните запаси и ползването на дървесина за 2013 г. общо и за държавните горски територии

ДЪРЖАВНО ГОРСКО ПРЕДПРИЯТИЕ	ПЛОЩ НА ГОРСКИТЕ ТЕРИТОРИИ			ЗАПАС			ПОЛЗВАНЕ		
	Обща площ	В т.ч. ДГТ	На ДГТ спрямо обща	Общ	В т.ч. от ДГТ	На ДГТ спрямо общ	Годишно	В т.ч. от ДГТ	От ДГТ спрямо общо
	ха	ха	%	м ³	м ³	%	м ³	м ³	%
Северозападно	534 345	286 249	53.6	81 465 103	41 269 122	50.7	775 237	448 446	57.8
Северноцентрално	409 345	259 355	63.4	62 241 455	42 555 272	68.4	1 032 683	598 859	58.0
Североизточно	362 389	312 148	86.1	37 210 049	33 723 264	90.6	764 404	646 924	84.6
Югоизточно	934 151	642 690	68.8	11 384 7862	86 294 829	75.8	1 353 247	999 236	73.8
Южноцентрално	885 414	718 649	81.2	171 192 581	139 139 012	81.3	1 537 726	1 178 629	76.6
Югозападно	1 054 477	686 495	65.1	178 974 512	116 926 442	65.3	1 332 237	952 730	71.5
ОБЩО	4 180 121	2 905 586	69.5	644 931 562	459 907 941	71.3	6 795 534	4 824 824	71.0

За 2013 г. по ЛУП - 7 023 599 м³ лежаща маса, действително отсечено - 6 795 534 м³

Фиг. 2. Общ размер на ползването на дървесина спрямо предвижданията на горскостопанските планове (ЛУП)

Фиг. 3. Годишно ползване на дървесина от държавните горски предприятия спрямо общо добитата за 2013 г.

На фигура 2 са представени общият размер на предвиденото по ЛУП (горскостопански план) ползване на дървесина за всички видове собственост по държавни горски предприятия и процентът на действително отсечената през 2013 г. дървесина. От представената графика е видно, че в териториалния обхват на три от предприятията - СЦДП, СИДП и ЮЦДП, действително отсечената дървесина е над предвидената по ЛУП, съответно с 26.6 %, 9.9 % и с 1 %. В териториалния обхват на дейност на останалите предприятия са отсечени по-малки количества дървесина спрямо предвидената по ЛУП.

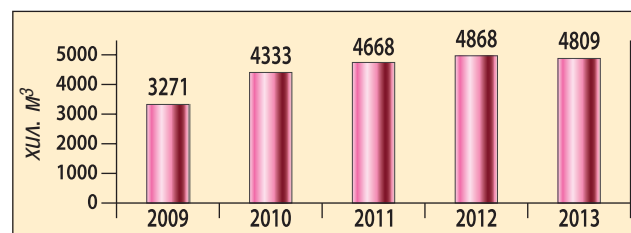
На фигура 3 е представено ползването на дървесина за 2013 г. на територията на шестте държавни горски предприятия - общо от всички видове собственост и процентът на ползваната от ДГП дървесина спрямо общото количество за всички видове собственост. С най-ниско ползване от държавните горски територии спрямо общото ползване в териториалния обхват на дейност на съответното ДГП през 2013 г. е СЗДП - 57.8 %, следвано от СЦДП - 58 %, а с най-висок размер на ползването са СИДП - 84.6 %, и ЮЦДП - 76.6 %, и ЮИДП - 73.8 на сто.

Кратък анализ на ползването, продажбите на дървесина и възлагането на дърводобива общо и по държавни горски предприятия

През 2013 г. от горските територии - държавна собственост, предоставени за управление на държавните горски предприятия, е реализирана дървесина в размер на 4 808 933 м³, или 99 % спрямо планираното количество от 4 833 412 м³ по финансови планове. В годишния отчет за добитата дървесина (5 ГФ) при предвидено по горскостопански планове средногодишно ползване от горските територии - държавна собственост в размер на 5 239 000 м³ лежаща маса, с включени 226 000 м³ вършина, отчетеният добив на дървесина е 4 825 000 м³, което представлява изпълнение от 92.1 на сто.

Реализираното количество дървесина от държавните горски територии през последните пет години нараства от 3 271 000 м³ през 2009 г. до 4 809 000 м³ за 2013 г., което е с 59 000 м³ по-малко от 2012 г., но като цяло реализацията на дървесина продължава да поддържа високите нива от последните три години (фигура 4). Отчетената реализация през предходната година се дължи на по-слабото търсене на дървесина за износ в Гърция и Турция, както и на по-умереното търсене на дърва за огрев през последния отоплителен сезон спрямо предходния предвид по-меката зима.

Планираните по финансов план на държавните предприятия и отчетени количества и стойности при ползването на дървесина от държавните горски територии през 2013 г. по основни начини е представено в Таблица 3. Отчетените общи приходи от продажбата на дървесина по нормативно регламентирани начини са на стойност 261.5 млн. лв., 99 % спрямо планираните по финансов план 262.8 млн. лева. Отчетените общи разходи при ползването на дървесина са на стойност 103.4 млн. лв., 91 % спрямо планираните по финансов план 113 млн. лева. Съгласно първоначално одобрените финансови планове на държавните предприятия за 2013 г. предвиданото общо ползване на дървесина е 4 959 000 м³, но поради спада на търсенето на дървесина текущо са извършени корекции на цялостните финансови планове на СИДП и ЮИДП, включително и за намаление на ползването на дървесина с общо 126 000 м³ до 4 833 000 м³ дървесина.

Фиг. 4. Реализирана дървесина за периода 2009-2013 г. (хил. м³ лежаща маса)

За нуждите на разработката е направен кратък анализ на ползването на дървесина, по-конкретно на продажбите на стояща дървесина „на корен“, на добита дървесина от склад и на услугата „дърводобив“ общо за държавните горски територии за миналата година. През 2013 г. във вид на добити сортименти, на предварителна продажба и на търгове за продажба на действително добити количества, както и по ценоразпис са реализирани около 2 737 000 м³ дървесина (56.9 % от общите количества дървесина). Средната отчетена продажна цена на дървесината от горските територии - държавна собственост, е в пряка зависимост от сортиментната структура на дървесината. За 2013 г. отчетената средна продажна цена на добитата дървесина, продавана от горски склад, е 66.95 лв./м³ и е с 1.90 лв./м³, или 2.8 %, по-висока от отчетената средна цена през 2012 година.

Таблица 3

**Ползване на дървесина от държавните горски територии
и приходи от продажба през 2013 г.**

№	ПОКАЗАТЕЛИ	Финансов план 2013 г.		Отчет 2013 г.			
		количество	стойност	количество		стойност	
		м³	хил. лв.	м³	изп., %	хил. лв.	изп., %
I	ПРИХОДИ ОТ ПРОДАЖБА НА ДЪРВЕСИНА (1+2+3+4):	4 833 412	262 808	4 808 933	99	261 462	99
1.	Продажба на стояща дървесина на корен	1 807 630	68 045	2 002 483	111	75 667	111
1.1.	в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	155 776	3062	245 321	157	4552	149
2.	Продажба на добита дървесина в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	2 951 602	193 276	2 737 451	93	184 615	96
2.1.	в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	412 266	24 375	659 687	160	38 370	157
3.	Ползване на дървесина по чл. 116б от ЗГ	9829	х	7433	76	х	х
4.	Ползване на дървесина по чл. 193 от ЗГ	64 352	1486	61 537	96	1456	98
II	ОБЩО РАЗХОДИ, количество (I.1.+ II.1.), стойност (1+2+3):	4 711 880	113 045	4 813 063	102	103 385	91
1.	Разходи за добив на дървесина - общо:	2 904 251	67 264	2 810 580	97	62 979	94
2.	Разходи за направа на извозни пътища и текущ ремонт на ГАП	х	3472	х	х	1614	46
3.	Отчисление за фонд „Инвестиции в горите“	х	39 414	х	х	37 845	96

След реструктурирането на държавния горски сектор се увеличават значително продажбите на стояща дървесина - на юридически лица след провеждане на търгове, както и на физически лица за собствени нужди, чийто обем от общата реализация на дървесината през 2013 г. достига до 2 002 483 м³, или 41.6%, от общата реализация, при дял от 8 % през 2011 година. Средната продажна цена на стояща дървесина при всички видове продажби е 40.42 лв./м³, с 5.48 лв./м³ повече спрямо 2012 г., което се дължи на увеличението обем на продажбите и по-високите начални цени на дървесината, предложена за продажба по този начин. След провеждането на състезателни процедури - преобладаващо търгове и конкурси, при продажба на стояща дървесина в комплекс от горскостопански дейности са реализирани 71 % от количествата дървесина. За задоволяване на нуждите на физически лица са продадени по ценоразпис общо 659 000 м³ дървесина, главно дърва за огрев, което е с 24 000 м³ повече от 2012 г., или има ръст от 4 % при директните продажби на физически лица от държавните горски и ловни стопанства - териториални поделения на ДГП. Близко 2/3 от това количество е продажба на дърва от горски склад, а 1/3 е чрез продажба на стояща дървесина „на корен“. Освен за физически лица през 2013 г. по ценоразпис са реализирани 379 000 м³ дървесина на търговци.

Най-голямо търсене и потребление през 2013 г. се отчита на сортиментите дървесина за технологична преработка и дърва за горене, от които са реализирани 74 % от отчетените продажби на стояща дървесина на корен и 66 % от продажбите на добита дървесина от склад, или общо 3 145 000 м³, с 62 000 м³ по-малко от 2012 година. Възлагането на дейността добив на дървесина се извършва изцяло по реда на Наредбата за условията и реда за възлагане изпълнение на дейности в горските територии - държавна и общинска собственост, и за ползването на дървесина и недървесни горски продукти. Отчетените средни разходи за добив на дървесина за 2013 г. са в размер на 22.33 лв./м³, което е с 1.19 лв./м (6 %) по-високо от отчетения среден разход за добив през 2012 година. През 2014 г. държавните горски предприятия предвиждат добив и продажба на общо 4 867 000 м³ дървесина, като това количество подлежи на корекции (в плюс или минус) в случаите на затруднена реализация или на повишено търсене на пазара.

Констатации и изводи от представените данни, характеризиращи горските ресурси

Анализът на планираното и реализирано ползване на дървесина от

горите в България позволява да се направят няколко констатации, отнасящи се основно за горите със стопански, т.е. дървопроизводствени функции:

1. Занижено е предвиденото ползване още при изготвянето на горскостопанските планове (лесоустройствените проекти). Нормалното (оптималното) ползване от тях за структурата на нашите гори би трябвало да бъде около 75 % от годишния прираст, или около 11 млн. м³ от всички гори, което може да бъде достигнато в периода до 2020 година. Цифрите показват, че сега предвиденото по горскостопанските планове (ЛУП) ползване е с около 25-30 % занижено спрямо оптималното. Сега би трябвало държавните горски предприятия, които търсят повече приходи, да работят за повишаване на размера на ползването от горите чрез приемане на нормално ползване в горскостопанските си планове. Необходимо е постепенно да създават организация и да предприемат решителни мерки за повишаване на добитите количества дървесина, разбира се при наличие на съответен пазар.

2. Още по-нисък е размерът на действително добитите количества дървесина спрямо общия годишен прираст на горите в България. Например за 2010 г. той е едва 47 % от прираста. Както бе посочено, това не е полезно за гората, за съответното насаждение или култура. Разбира се, това се дължи и на други обективни причини и предпоставки:

- лошата и крайно недостатъчна пътна мрежа в горите;
- големият дял на труднодостъпните и недостъпните гори;
- високият процент на горските територии със защитни и специални функции, в т.ч. защитните гори и горите на горски територии със специални режими на стопанисване и сечи в тях - национални паркове, поддържани резервати, защитени територии, зони по „Натура 2000“ и др.;
- пазарна конюнктура с известни трудности при реализацията на някои сортименти при определени дървесни видове;
- слабата техническа и технологична готовност на горските предприятия (фирми) за извършване на дърводобив по стръмните и труднодостъпни терени.

Констатации и изводи от анализа на ползването, продажбите на дървесина на корен и от склад, и на възлагането на услугата по дърводобива

Законът за горите и Наредбата за условията и реда за възлагане изпълнението на дейности в горските територии - държавна и общинска собственост, и за ползването на дървесина и недървесни горски продукти от 2011 г. регламентират начините на ползване и продажби на дървесина и условията и реда за извършването им. Най-общо ползването на дървесина се осъществява чрез продажба на стояща дървесина „на корен“ и чрез добив и продажба на добита дървесина.

Налице е възходящ тренд на средните цени на продажби на дървесината на обезличен м³ от склад за 2011 г. и 2012 г. съответно от 59.67 лв./м³ до 65.05 лв./м, което е ръст с около 9 %, до 66.95 лв./м³ за 2013 г., т.е. с 1.90 лв./м³, или 2.8 %, по-висока от отчетената средна цена през 2012 година.

След реструктурирането на държавния горски сектор започва нарастване на продадените количества дървесина „на корен“, като за 2012 г. тези количества достигат 30 % от общо реализираната дървесина, а през 2013 г. - 41.6 на сто.

Налице е слаб ръст на увеличаване на средните разходи за добив на дървесина за 2012 г. спрямо 2011 г. с около 2 % до 21.14 лв./м³ и до 22.33 лв./м³ за 2013 г., т.е. с 1.19 лв./м³, или 6 %, по-висок от отчетения среден разход за добив през 2012 година.

Анализът на продажните цени на дървесината по видове продажби и по държавните горски предприятия показва ясни тенденции за подходящите видове продажби на дървесина в зависимост от сортиментната ѝ структура. През 2012 и 2013 г. е налице ясна закономерност за реализирани продажби на повишени количества от помалощенната дървесина „на корен“, като с това се реализират близки приходи, дори малко по-високи от продажби от склад (след приспадане на разходите за дърводобив).

Препоръки

Горскопътната инфраструктура. Като се имат предвид възможностите, предоставени чрез Закона за горите и формирания фонд „Инвестиции в горите“ и акумулираните в него средства, позволяващи изграждане и поддръжка на горска инфраструктура, както и възможностите за осигуряване на допълнителни субсидии за определени дейности по новата Програма за развитие на селските райони (2014-2020 г.), в средносрочен план като основни задачи за следващия 10-годишен период трябва да залегнат: възстановяване и поддръжка на минимум 2500 км от съществуващата пътна мрежа; изграждане на нови 600 км пътища, в т.ч. и към недостъпните басейни.

Във възможно най-близък план е задължително да се направи подробна инвентаризация на съществуващата пътна мрежа, да се изготви национална програма (или регионални програми за отделните държавни горски предприятия), на базата на която/които по ДГС и ДПС да се разработят съответните транспортно-технологични планове за изграждане на необходимата горскопътна мрежа за устойчивото стопанисване, ползване и опазване на горите.

Управление на горскодървесните ресурси и оптимизиране на ползването. В краткосрочен план е необходимо да започне изработването на горскостопански планове с ползване поне около 75 % от общия годишен прираст, което би довело до годишно ползване от всички горски територии в размер на около 10.8 млн. м³ стояща дървесна маса. На *фигура 5* е дадено сегашното състояние и една прогноза за постепенно повишаване на размера на ползване на дървесина (лежаща дървесна маса) от горските територии до 2016 година. Това е необходимо и възможно при наличие на пазар за дървесината и след предприемане на спешни и неотложни мерки в няколко направления, започвайки от планирането и стигайки до инвестиции в горската пътна мрежа, в т.ч. изграждане на

нови пътища и ремонт и поддръжка на съществуващите. Освен това е необходима правилна политика на държавата и на държавните горски предприятия спрямо частните предприемачи в областта на дърводобива в горите за осигуряване и насърчаване на инвестиции в нова техника и оборудване.

Възможно е изработването на горскостопанските планове за държавните горски и ловни стопанства да се възлагат едновременно с инвентаризацията на горските територии (чл. 13, ал. 10 от Закона за горите). Това ще спести време и средства за планиране и ще се позволи изработването на горскостопански планове с нормално ползване.

Трябва да се възстанови практиката за създаване на промишлени култури от бързорастящи широколистни и иглолистни видове върху богати и средно богати месторастения на достъпни терени. За целта освен горски територии могат да се използват и изоставени земеделски земи. Културите ще могат да се стопанисват и ползват при краткосрочни турнуси до 30-35-годишна възраст, когато ще имат средно 300-350 м³/ха. След тази възраст се изсичат на голо и отново се залесяват. Подобна е практиката в много западно- и централноевропейски държави. Ефектът е около 2-3 пъти в повече добита дървесина.

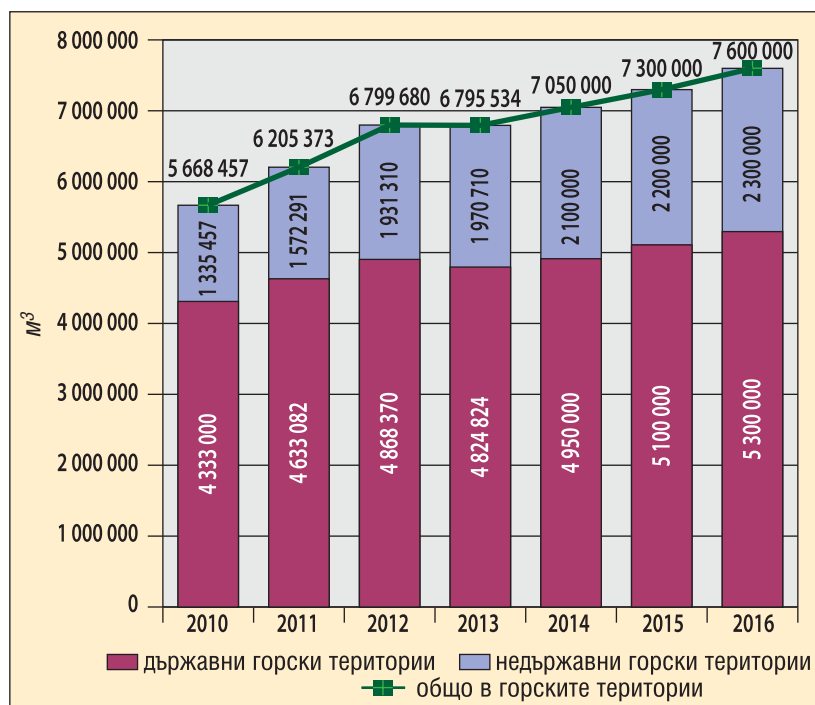
Необходимо е преосмисляне на абсолютната забрана на голите сечи в горите със стопански функции. Голата сеч е лесовъдска система и се използва широко в много европейски страни. Подобна строга санкция е излишна. В редица случаи в издънковите гори за превръщане този вид сеч ще е най-бързият и ефективен начин за възстановяването им.

Голям е резервът от извеждането на голи сечи в иглолистните култури, растящи извън техния естествен ареал на развитие (долния лесорастителен пояс). Там също трябва да се приложи принципът на промишлените плантации. Голата сеч трябва да бъде последвана от залесяване.

Може да се възстанови възможността издънковите насаждения от високобонитетните стопански класове, в които има постигнато естествено семенно възобновяване от минимум 50 %, да се отнасят към среднобонитетните стопански класове и съответно да се планират възобновителни сечи и да се стопанисват при по-нисък турнус (вместо 80 - 50 години и вместо 60 - 30 години за цера). Добър вариант би било подпомагане на залесяването чрез усвояване на свободните топови месторастения по поречията на вътрешните реки и по Дунав. Известно е, че Турция направи бум в топоводството с такова подпомагане на собствениците. Освен това знаем, че България до преди 20 години разполагаше с високоразвито топово стопанство, а и сега има капацитет, в т.ч. специализираното териториално звено - Опитна станция по бързорастящите горскодървесни видове в Свищов и Тополовото стопанство в Пазарджик.

Необходимост са проучванията върху пазара на дървесина и оптимизирането на реда и условията за подбор на начините на ползването, продажбите на дървесина „на корен“ и от склад и на възлагането на услугата по дърводобива, както и подобряване на годишното планиране за ползване на дървесина по вид на ползването/продажбата, количества, дървесните видове, сортиментната структура.

Необходими са действия, които трябва да се предприемат и за изменение и допълнение на подзаконовата уредба, в т.ч. на Наредбата за сечите в горите от 2011 г., както и залагане на текстовете в подготвяната в момента Наредба за инвентаризация и планиране в горските територии и в Наредбата за условията и реда за възлагане изпълнението на дейности в горските територии. Определено е необходимо да се допълнят и заложат текстове, свързани с ясни разпоредби за задължително извеждане на отгледните сечи, при това с по-голяма интензивност, по-честа повторемост от досега проектираните, както и да се въведе диференцирана промяна още в процеса на планиране, а впоследствие - и в процеса на изпълнение на горскостопанските планове.

Фиг. 5. Сегашното състояние и прогноза за размера на ползване на дървесина (лежаща дървесна маса) от горските територии

АНКЕТА

Какви са причините за пороите в България

- ① Какви според Вас са причините, довели до разрушителните наводнения, взели и човешки жертви в Североизточна България през юли тази година?
- ② Можеше ли да се предотвратят, или поне да се смекчат последиците от тях?
- ③ Какви са поуките от тази трагедия?

Инж. Петър АБРАШЕВ - председател на Федерацията на синдикалните организации от горското стопанство и дървопреработващата промишленост (ФСОГСДП)

①

Считам, че природни бедствия и стихии трудно се прогнозира и разполагат във времето и пространството. Но човешкият фактор може да ги ограничи и

Светла ВАСИЛЕВА - председател на Федерацията на независимите синдикати в земеделието (ФНСЗ)

①

За съжаление в нашата страна не за първи път стават наводнения, които вземат не само човешки жертви, но и нанасят големи щети на земеделските земи и селскостопанската продукция, инфраструктурата и оставят незаличими следи в съзнанието на хората, пострадали от бедствието и останали без домове. Това, което се случи във Варна, гр. Добрич, Велико Търново, е следствие на пълната безотговорност, неосъществен контрол и надзор както от изпълнителната, така и от законодателната власт. В медийното пространство се отразяват само засегнатите райони, изразява се съчувствието към пострадалите хора, търсят се средства и помощи, но никой не смее да по-

да намали щетите и човешките жертви. Ето защо съм убеден, че лошата административно-управленска работа в последното десетилетие мултиплицира ефекта от наводненията. Нещо повече, трагедията в хасковските села преди около две години бе забравена бързо. Анализ, поуки и подготовка на населението от държавни и общински институции не се извърши. Колко ли пъти трябва да се случи това, за да се научим?

②

С правилни, добре организирани действия на администрацията и местната власт можеха да се смекчат последиците от разрушителните наводнения. В случай че хората по места бяха по-организирани, по-съпричастни един към друг, добронамерени и разумни, пораженията биха били ограничени.

③

Могат да се изброят много поуки, но най-важното е, че когато сме единни, без разлика от пол, раса, вероизповедание, бихме могли да смекчим, даже да избегнем подобни трагедии.

сочи виновната институция или личност, която, разбира се, е облечена във власт. И съвсем естествено и това бедствие ще отминие без наказателна отговорност. За квартал Аспарухово е очебийно - затлачване, непочистване на корита и дерета, изсичане на дърветата, неправилно застрояване, докато в гр. Добрич причината е преливане на язовири. В България до 1992 г. беше много добре развито поливното земеделие и затова почти всяко кооперативно стопанство (ТКСЗ) имаше язовир, необходим за нуждите на земеделието. След приложението ликвидационен процес в селското стопанство тези структури бяха закрити, голяма част от собствеността им, между която и посочените язовири, остана безстопанствена. След няколко години една част от тези язовири бяха продадени, други предадени на общините, които ги дадоха на концесия. Почти всички язовири, отдадени на концесия на фирми, се използват за развъждане на риба. Тези водни обекти не се наблюдават, не се контролират от хидромелиоративни специалисти. Може би няма вина концесионерът (на който и името му не се спомена), но вина има общината, която в договора за концесия трябва да поеме контрола и надзора.

②

Естествено, че могат да бъдат предотвратени, защото зависят от организацията и управлението на квалифицирани специалисти, отговорни институции и добро разпределение на финансовите средства. Редно е обаче да се запитае къде са те? За съжаление в България е традиция да се отделят средства за покрива-

не на щети и бедствия, а не за превенция и за работни места. Убедена съм, че и сега няма да се отделят средства за поддържането на дигите, язовирните стени и отводнителните помпени станции, които ни предпазват от наводнения и които едва-едва работят, защото са строени преди 50-60 и повече години. При тази влошена метеорологична обстановка почти всички водни басейни са пълни до краен предел и не дай, боже, да се скъса язовирна стена! Това, което може да се случи, ще бъде чудовищно. Големите язовири са стратегически обекти, съхраняват огромни обеми вода и могат да залейт цели области.

③

Истина е, че никоой не взема поука от грешките. Гор-

чивата констатация е, че никоой в България за нищо не носи отговорност. Но за отминалия ден взетите решения днес са вече история. А историята ще се чете от поколенията. За последните двадесет години за хидромелиоративните съоръжения нищо добро не записахме освен унищожаване и разруха и последиците са ясни - скъпи жертви, разбити човешки съдби. Единственото, което заслужава внимание, признателност и адмирации, са изразената навременна помощ и съчувствие от цялата страна, солидарността, обединението на обикновените хора за съдействие на пострадалите.

Анкетата направи София ТЕРЗИЙСКА -
IX г клас на Националната професионална гимназия
по полиграфия и фотография

Информация

ЮЗДП приоритетно усвоява съхнещата дървесина

Общо 4460 дка иглолистни гори в Държавните горски стопанства в Трън, Земен, Брезник и Радомир в териториалния обхват на Югозападното държавно предприятие са засегнати от съхнене. Основната причина за силно влошеното здравословно състояние на насажденията от бял бор е нападението от върхов корояд. Справка на инвентаризирани площи към края на юни показва, че процесите на съхнене са най-интензивни в 35-45-годишни култури от бял бор, създадени извън естествения им ареал.

На територията на Пернишка област най-големи са пораженията в района на ДГС - Трън, където съхненето е засегнало вече 2500 дка, от които 1000 дка са регистрирани само за първите шест месеца на 2014 година. Подобна е ситуацията и в ДГС - Земен, където от началото на годината служителите са подали 72 сигнални листа за нападение от корояд на обща площ 1300 декара.

В ДГС - Брезник, също регистрират масово увеличаване на съхненето на иглолистните гори през последните месеци. Досега там са инвентаризирани 411 дка, като обемът на засегнатата дървесина е около 10 000 м³ лежаща маса. Най-малко са засегнатите гори в ДГС - Радомир - 219 дка, но и там горските служители са обезпокоени от неблагоприятната тенденция. За да се овладее разрастването на процеса и да се предотврати похабяването на дървесина, по предписание на Лесозащитна станция - София, са предприети спешни

мерки за извършване на санитарни сечи на площ от 1400 декара. Освободените площи след санитарните сечи ще бъдат възстановени. В повечето от съхнещите култури е налице интензивно естествено възобновяване. Там, където то е затруднено, ще се извърши изкуствено залесяване с местни широколистни видове, които са достатъчно добре адаптирани към условията и са много по-издръжливи на засушаване.

Основна причина за масовите поражения на изкуствено създадените иглолистни насаждения е достигане на предела на тяхната техническа зрялост. Преобладаващите съхнещи гори са на възраст 45 години, която експертите определят като максимална за тяхното развитие. Продължителното засушаване и много високите температури през последните години са допълнителни фактори. Необходима е законодателна промяна, насочена към защитата и опазването от болести и вредители и на недържавните горски имоти. Освободените площи след санитарните сечи ще бъдат възстановени. В повечето от съхнещите култури е налице интензивно естествено възобновяване. Там, където то е затруднено, ще се извърши изкуствено залесяване с местни широколистни видове, които са достатъчно добре адаптирани към условията и са много по-издръжливи на засушаване.

Снежана ПАСКАЛЕВА

IN MEMORIAM

На 23 август почина инж. Стефан Рашев Недев.

Роден е на 11 февруари 1932 г. в с. Горско ново село, Великотърновска област.

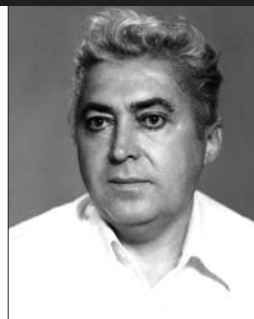
Завършва ВЛТИ, специалност „Горско стопанство“, през 1956 г. и започва работа като началник на горско-технически участък в ГС - Малко Търново. След две години е началник на горско-технически участък, а от 1962 г. е зам.-директор на ГС - Горен Чифлик, където работи в продължение на 5 години.

От 1971 г. постъпва в Горскостопанския комбинат - Варна, като лесничей в отдел „Стопанисване на горите“. Известно време работи извън системата на горите.

От началото на 1982 г. е назначен за директор на ЛЗС - Варна, където работи до пенсионирането си през 1992 година.

Сред лесовъдската колегия инж. Рашев бе познат като добър специалист и колега, готов винаги да помогне в професионален и личен план.

Като ръководител на Лесозащитната станция инж. Рашев има принос за изучаване на биоикологията на голям брой насекоми вредители и причинители на болести в Североизточна и Източна България, лонгозните гори и лесозащитните пояси, както и разработването на мерки за борбата с тях. Участва в разработването и вне-

дряването на биологичната борба с болестите и вредителите в горското стопанство. Разработва доклади за съвещания по проблемите на лесозащитата и за работата на Националната комисия по лесозащита.

Съвместно със сътрудници на Института за гората към БАН работи за ограничаване на повредите по иглолистните материали, пристигащи в пристанище Варна от Република Коми.

След като посещава Института за гората в Зволена, Словакия, и се запознава с проблемите, свързани с опазването на дървесните видове от вредните газове, взема участие в изготвянето на класификация на дървесните видове по отношение на устойчивостта им на вредни въздушни емисии.

Публикува над 150 статии, пътеписи и други материали на страниците на сп. „Горско стопанство“, в. „Народно дело“ и други централни и местни издания.

Поклон пред светлата му памет!

Възстановяване на горски екосистеми, пострадали от природен катаклизъм

Доц. д-р Здравко СТАЛЕВ - Опитна станция по дърбовите гори - Бургас,
инж. Кирил ПЕТКОВ - Държавно горско стопанство - Бургас

Горските екосистеми, които заемат около 35 % от сушата на Земята, периодично са подлагани на различни природни катаклизми. Понякога се засягат големи площи и нанесените щети са значителни. Погледнато в планетарен мащаб, тези катаклизми могат да бъдат причинени от космически фактори или от екстремни климатични явления. Интерес представляват реакцията на биоценозата, в частност дървесните видове, след подобни събития и скоростта и степента на тяхното възстановяване. Голям космически катаклизъм е падането на Тунгуския метеорит на 30.04.1908 г. в Централен Сибир. Тогава са поразени над 2100 км² гори и са унищожени над 80 млн. дървета. При направените по-късно проучвания е констатирано, че след 35-40 години значителна част от дървостоя е възстановена. След 50-60 г. вече нищо не напомня за страшната природна катастрофа.

Значително по-чести са пораженията, нанасяни върху горските екосистеми от циклони, урагани, смерчове, силни снеговалежи, ниски температури и някои други извънредни природни явления, които не са рядкост и за горите на България.

Един от най-известните случаи е смерчът, разrazil се на 26 май 1961 г. в Западните Родопи. Тогава са поразени над 40 000 дка гори с около 1 млн. м³ дървесна маса, като са засегнати главно белоборови и смърчови насаждения. Тежки повреди са нанесени в горските насаждения и при силния снеговалеж в Източните Родопи в края на октомври 1978 г. (Зашев Б., Г. Цанков, 1962; Заатанов Ст., К. Костадинов, Д. Димитров, 1979). Сега и в двата региона горските екосистеми са възстановени напълно.

На 18-19 октомври 2011 г. горите в Източна Стара планина и Странджа бяха обект на силен природен катаклизъм - урагани ветрове, обилни снеговалежи и екстремно ниски температури. Всичко това доведе до ветровали, ветроломи, снеговали, снеголоми и тежки поражения върху големи горски площи. Засегнати бяха гори на територията на Държавните горски стопанства в Сунгурларе, Карнобат и Айтош в Източна Стара планина и Държавните горски стопанства в Бургас, Средец, Звездец и Ново Паничарево в Странджа. Нанесени бяха и сериозни щети на много сгради, стопански постройки и други. Облегенени и впоследствие скъсани бяха десетки километри жици, проводници, кабели. По данни на Хидрометеорологичната обсерватория - Бургас, към Националния институт по метеорология и хидрология - РЦ - Варна, на тези дати вятърът е бил бурен с посока север-северозапад. Скоростта му в отделните региони е между 20 и 28 м/сек, или 72-100 км/час. Съгласно приетата международна скала на Бофорт за оценка на силата на вятъра и нанесените щети явлението е от 9-а и 10-а степен, които се характеризират като „силен щорм, изкореняване и повяляне на дървета, значителни повреди на сгради и съоръжения“. Дебелината на снежната покривка бе между 20 и 30 см, а температурите - с отрицателни стойности. Вследствие на всичко това горските екосистеми понесоха сериозни щети.

Какви са нанесените повреди върху отделните дървесни видове и какво е влиянието на възрастта, гъстотата и строежа на дървостоя?

Във всички обследвани насаждения най-силни бяха по-

раженията в превръщателните класове с участието на благун, цер и други видове дърв. При тях беше наблюдавано замръзване на листата, пречупвания и огъвания на стъблата и страничните клони, повяляне на групи дървета (сн. 1). Иглолистните култури пострадаха в значително по-малка степен. Погледнато формално, това противоречи на общоприетото мнение, че широколистните насаждения са по-устойчиви от иглолистните. В случая нещата трябва да се погледнат комплексно. Основно значение има времето, когато е станало това явление - средата на октомври. Тогава листопадът още не е започнал и по короните

Продължава на стр. 27

Сн. 1. Ветролом в насаждения в отд. 152ж и в отд. 157б на ДГС - Бургас

Павел ПЕТКОВ

Павел Петков бе дългогодишен директор на Регионалния исторически музей в Кърджали. Той се пенсионира преди два месеца, отдавайки на музея 20 години от своя живот.

Завършва история през 1972 година. Работи като учител и зам.-директор в гимназиите в Крумовград и Кърджали. Необходимостта от познаването на нормативната база в областта на културно-историческото наследство го кара през 1993 г. да завърши и право в УНСС. Директор на РИМ - Кърджали, става през 1994 година.

Роден в планината на траките, той посвещава живота си и дейността на музея на изследването на светилищата им, римските гробници, средновековните крепостни стени и християнските храмове. Има голям принос в изследване и презентиране на културно-историческото наследство на Източните Родопи. Когато се озовеш с него на археологическите обекти или из залите на музея, оставащ развълнуван от начина му на преподаване на историята на този край.

Любител и познавач на класическата музика.

Има трима синове.

Историята на моя роден край е моята вечна любов

- Историята ли Ви намери, или Вие намерихте историята, г-н Петков?

- Историята на моя роден край е моята вечна любов. Моите родители са от Беломорска Тракия, което захранваше интереса ми към историята на тези българи. А в древните корени на траките ме посвети още като студент в София любимият ми професор Александър Фол - основоположник на тракологията. Когато се завърнах по родните земи, аз на практика започнах да изпълнявам целите и идеите на тази наука. Тук доказахме, че тракийската цивилизация е не само факт, но и фундамент на европейската цивилизация, защото е по-стара от елинистичната цивилизация. Част от движимите културни ценности на траките са тук - в музея. Скалният град Перперикон, светилището над с. Татул, пещерата Тангарджък кая, или Утробата, това са огромни - със световно значение за земната цивилизация, доказателства за древнотракийската култура, развивала се по тези земи. Ние „стъпваме“ по пластове история и открития винаги ще има. Например тракийското светилище - пещера Утробата, която е до с. Ненково, в популярната култура е известно отдавна. За нейното местонахождение ми съобщиха още в началото на 90-те години учителят Минчо Гумаров от Кърджали. Археологични проучвания, проведени вече в годините на новия век от проф. Овчаров, я датират от XI-X в. пр. н.е., или от времето на Перперикон.

- Как стана откриването на Перперикон?

- Мястото е известно от 30-те години на миналия век, но не е проучвано. Причината тук да дойдат археолозите съм аз. Поне 6 години увещавах проф. Фол да започнат проучванията, най-накрая през 1999 г. той гоиде. Внесох предложение в Общинския съвет, тъй като тогава бях общински съветник, което бе гласувано. „Отворено общество“ изготви проект за разкопките, които започнаха студентите на Нов български университет. По-нататък държавата финансира това огромно дело. Винаги подчертавам и друг факт, че Перперикон е единственият археологичен проект, осъществяван с парите на българските данъкоплатци. Докога ще продължат проучванията, не зная, но там за археолозите има работа за още 300 години. Тук искам да вмъкна, че и горските помощнаха - гората на хълма бе отсечена, което улесни много разкопките.

- В голямото фоайе на музея могат да се прочетат думите на Иван Вазов: „Ние, българите, за да видим света и чудесата му, няма нужда да ходим така далеко, защото нашата България е един непознат и чуден свят.“ Не е лошо да имаме жаждата за „чудесата на света“, но още по-голяма е необходимостта на нацията да знае своята история, историята на родния си край, нали?

- Когато през 1999 г. се озовах в Британския музей, вървях като ошашавен. И как нямаше да е така, като тук е събрана историята на целия свят! На третия ден си казах: „Да, възхищавай се, но твоят музей е по-хубав, защото имаш всичко от родната си земя, а тук къде е Англия?“

Именно там, в Лондон, още веднъж се уверих, че нашето културно-историческо наследство е с огромна световна ценност. Да иде българинът в Лондон, и да не види една реликва, е като в поговорката за Рим и папата. На седмия ден стигнах до Британската библиотека, където се съхранява Четвероевангелието на цар Иван Александър (Лондонското евангелие) - четири библейски книги, един от най-разкошните български писмени паметници от XII век. До X в. в света има 6 превода на Евангелията, като 3 от тях са направени в България. Десет века френските крале се заклеват върху Библията, написана на кирилица. Това е т.нар. Рейнско евангелие.

- Кърджалийският исторически музей е относително млад. Как е създаден?

- Първата музейна сбирка в Кърджали е създадена преди 90 години в народно читалище. За създаването на окръжен исторически музей има решение от 1952 г., но нещата се проточват. Така градът ни става мястото на първата „стачка“ при социализма. След първомайската манифестация през 1954 г. известната кърджалийска личност Мара Михайлова - писател, журналист, издател и етнограф-практик, издигнала тракийската кауза в културен феномен, организира всички бежанци от Беломорска Тракия, облечени в носии, да преминат през града в сватбено шествие, носейки плакати „Всички старини в музея!“. Каузата получава обществена под-

крепа, но музеят отваря врати чак през 1965 г., със задача да проучва, събира, опазва и популяризира културно-историческото наследство на Източните Родопи. Заема триетажната сграда (сега архитектурен паметник на културата), строена по законите на Царство България през 20-те години на миналия век и първоначално предназначена за турска светска гимназия, по проект на руския архитект от Санкт Петербург проф. Александър Померанцев, за когото това е втори проект в България. Първият е храм-паметникът „Св. Александър Невски“ в София, завършен през 1912 г. и осветен през 1924 година. Една от загадките е как проектът за сградата на училището попада в Кърджали, тъй като арх. Померанцев е починал през 1918 година.

- Като историк успяхте ли да я разгадате?

- Имам хипотеза. През 1918 г. в Кърджали от София са интернирани 169 белогвардейци. Твърде възможно е един от тях да е бил близък роднина на Померанцев и да е предложил проекта на градските власти. Неговото изработване в Русия си има своя предистория - предназначен е бил за сграда в азиатската част на Русия (около Казан), където живеят волжките българи, изповядващи исляма. През 1987 г. сградата е адаптирана за музей по проект на арх. Елена Кондева.

- Събитията от последните години на нашето съвремие поставиха в конфликт собствеността на сградата, в която се намира музеят, когато Главното муфтийство се обърна с иск към съда. Разрешен ли е спорът?

- Любопитното е, че това бе първият проблем, с който трябваше да се занимавам при идването ми като директор през 1994 г. и в доказване на тезата основната роля изиграха придобитите от мен знания по вещно право. Проучвах историята на тази сграда много дълго и по-

1. Амулет от неолита
2. Бойна брадва - лабрис
3. Епископски ключ-печат
4. Вкаменелост от риба на 30 млн. години
5. Канделабр от I в. пр. Хр.
6. Амвонът от Перперикон
7. Носия от Ивайловградско от „дънков“ плат

Сградата на Регионалния исторически музей - Кърджали

гробно. През 1921 г., когато е изготвен първият градоустройствен план на Кърджали, мястото е определено за публична сграда - турска светска гимназия, следователно става публична собственост след построяването ѝ. Тя се строи цели 10 години със средства на държавата, има и доброволен труд. Но не се ползва по предназначение. Удовлетворен съм, че след години битки, на 16 юни т.г. решението на Окръжния съд отхвърли иска на Главното мюфтийство за собствеността върху сградата на музея.

- Най-ценните експонати, които не трябва да бъдат пропуснати при обиколката на Регионалния исторически музей в Кърджали?

- В този хубав дом са събрани 50 000 артефакта, които проследяват живота в Източните Родопи от VI хилядолетие преди Христа до началото на XX в., хронологично и тематично обособени в експозиции „Археология“, „Етнология“ и „Природа“. Вих открил седем експоната, които нито един музей в света не притежава. Първият е амулет от нефрит на 8000 години във вид на свастика (пречупен кръст) с жабешки глави в краищата му. Намерен е при разкопките на неолитно селище край Кърджали. Вторият експонат е на 1650 г. - двустра бойна брадва (лабрис), открита при изкопни работи в града. Бронзовият канделабър (свещник) от I в. пр. Хр., спасен от иманярските находки край с. Крилатица. Само още два музея - Британският и Атинският, притежават такива експонати, но нашият е най-голям - 1.42 метра. Амвонът - част от раннохристиянската църква от V в., от който е проповядвал един от големите християнски просветители Никета Ремесиански, наричан още „Кръстител на Родопите“. Открит е на Перперикон през 2005 г. и в музея е оригиналът. Сред седемте чудеса е и вкаменелост на риба на 30 млн. години и ключът-печат на епископа на Перперикон. Седмият експонат ще ви учуди - това е „дънковият“ плат. Да, да, през XIX в. жените от Ивайловградско са тъкали плата за дрехите, който през 30-те години е „измислил“ американецът Леви Щраус.

- Тази година отново се разгоря спорът за Панагюрското златно съкровище. Къде, според Вас, трябва да отидат намерените на територията на един регион находки - на мястото, където са открити, или в Националния музей?

- Музейната мрежа на страната трябва да бъде като

един разкошен букет. Най-отгоре да е най-красивото цвете - национален музей, а около него цветовете на другите музеи. България има 150-годишно музейно дело, което е голямо нещо, предвид петвековното робство.

- Неведнъж сме посещавали РИМ - Кърджали, и чудесните му отдели. Един от любимите ни е „Природа“.

- Нашият музей бе единствен с отдел „Природа“. Направихме проект със швейцарска фондация за неговото

разширяване и обогатяване. „Излязохме“ и навън - дясната страна на парковото пространство на музея превърнахме в жив кът с редки дървета, който съдържа 21 вида. Секвойата от този кът ни е предложена от разсадника на РДГ - Кърджали, засадена е от Симеон Сакскобургготски. След 2004 г. с негово съдействие поканихме всички професори-археолози от царските фамилии на Европа да посетят музея. Посланици на различни държави са засадили дървчета в парка. Надявам се това зелено богатство да продължи да бъде част от Регионалния музей още дълго време.

В двора на музея през 2006 г. засадохме донесен от Татулския комплекс уникален сорт българско винено грозде - тракийската „зела“, познат като сорт преди 3000 години. Пръчка от „зелата“ е подарена на президента Росен Плевнелиев в края на м.г. при посещението му на Татул.

- Какво Ви носи удовлетворение през последните години?

- Препоръчвам ви да посетите църквата „Йоан Преподобен“ в кърджалийския квартал Веселчани, където организирахме реставрационни работи. Строена е през IX-X в., но върху основи на храм от IV век. Там открихме текстил от митрополитски одежди на 800 години. Сега е в музея.

Родопите в повечето случаи се свързват с исляма, но само на територията на Кърджалийска област са намерени основи на 101 християнски църкви, чието изграждане започва от IV век. През април бях поканен в Европейския парламент да представя изложбата „Иконите на Родопите“. Много интересна е временната изложба на местата на Алевитската общност в България. Мечтата ми е в Годината на световните басове да видим изложбата за Николай Гяуров, чиято годишнина отбелязваме през 2014 година.

В своята работа аз винаги влагам сърце и душа. Познанията са необходими, но когато работиш в музея, който е институция, създадена за цялото общество, е необходимо да умееш да общуваш с хората. Да ги посрещнеш с усмивка и добра дума, да задоволиш интереса им с любопитни факти. Мисля, че съм щастлив човек с много приятели, сред които много ценя „горските“.

С госта разговаря
Светлана БЪНЗАРОВА
Снимки Йордан ДАМЯНОВ

Възстановяване на горски екосистеми, пострадали от природен катаклизъм

Продължение от стр. 23

на широколистните гървета има значителна листна маса. Върху нея се е задържало голямо количество снежна покривка и в съчетанието със силния вятър и ниската температура гърветата започват да се пречупват или повалят. Ако този природен катаклизъм беше станал през зимния период, когато листата липсват, пораженията щяха да бъдат много по-слаби. С това може да се обясни фактът, че бяха повалени стъбла предимно от основния гървостой. Те имат по-развити корони и са поели значително повече снежна маса от съседните гървета с по-малки корони, затова в по-голямата си част бяха пречупени.

При направените обследвания установихме, че на равните и по-слабо наклонените терени до 10-150 повалените гървета са сравнително малко. С увеличаване на наклона на терена до 30-45°, броят на пораженията гървета се увеличава пропорционално, като в най-силна степен това се наблюдаваше по склоновете на стръмните дерета. Обяснението е, че при гърветата, растящи на равни и слабо наклонени терени, отклонението на оста на стъблата спрямо вертикала е много малко или въобще липсва. При това положение и да падне голямо количество сняг върху короната, може да се стигне до счупването на отделни клонове и много рядко до повалянето на цялото стъбло. Не е такава положението при гърветата, които се намират на силно наклонени терени по склоновете на деретата. Там отклонението на оста на стъблата от вертикала е значително и може да достигне до 20-25°. Така количеството сняг върху короната от горната част на склона е значително повече и повалените гървета тук са много повече. Като прибавим и това, че при падането си тези гървета повалят и намиращите се под тях, става ясно защо при наклонените терени, деретата и доловете повредите са най-големи. Това беше наблюдавано в землищата на селата Люляково, Руен, Рупча, Драганово, Вършило, Богданово, Факия и на други места. Направените проучвания показаха, че при този природен катаклизъм в различна степен бяха засегнати около 4500 ха горски площи на територията на седем горски стопанства. При стъблата със семенен произход се наблюдаваха предимно пречупвания, а при издънковите - поваляне. Това е особено ярко изразено при цера и благуна. Обяснението е в характера и структурата

на кореновата система, която при семенните екземпляри е по-добре развита.

Какво беше направено за преодоляване на негативните последици от това явление?

Отговорните лица и институции реагираха изключително бързо и адекватно. Първите констативни протоколи и сигнални листове са пристигнали в управленията на съответните ведомства още на 19 октомври 2011 г., или само ден след бедствието. В тях подробно са описани площите и характеристиките на нанесените повреди. Поражените насаждения са обследвани и маркирани по състояние. В ДГС - Средец, където щетите бяха много големи, беше извършена нова лесоустроителна ревизия, като бяха променени предвидените сечи в тези насаждения, залегнали в новия лесоустроителен проект. Сечите бяха изведени с предимство до пролетта на 2012 година. На повечето места добитата маса бе повече от предвидената. Така например в ДГС - Бургас, бяха добити около 10 600 м³ лежача маса, в ДГС - Айтос - над 11 000 куб. метра. Подобно е положението и в другите горски стопанства. При изведените сечи се оформиха предимно по-малки или по-големи котли, чиято форма се определяше от броя на повредените и отсечени гървета. След пораженията пълнотата на насажденията достигна до 0.4-0.5, като на отделни места с по-големи повреди и до 0.3.

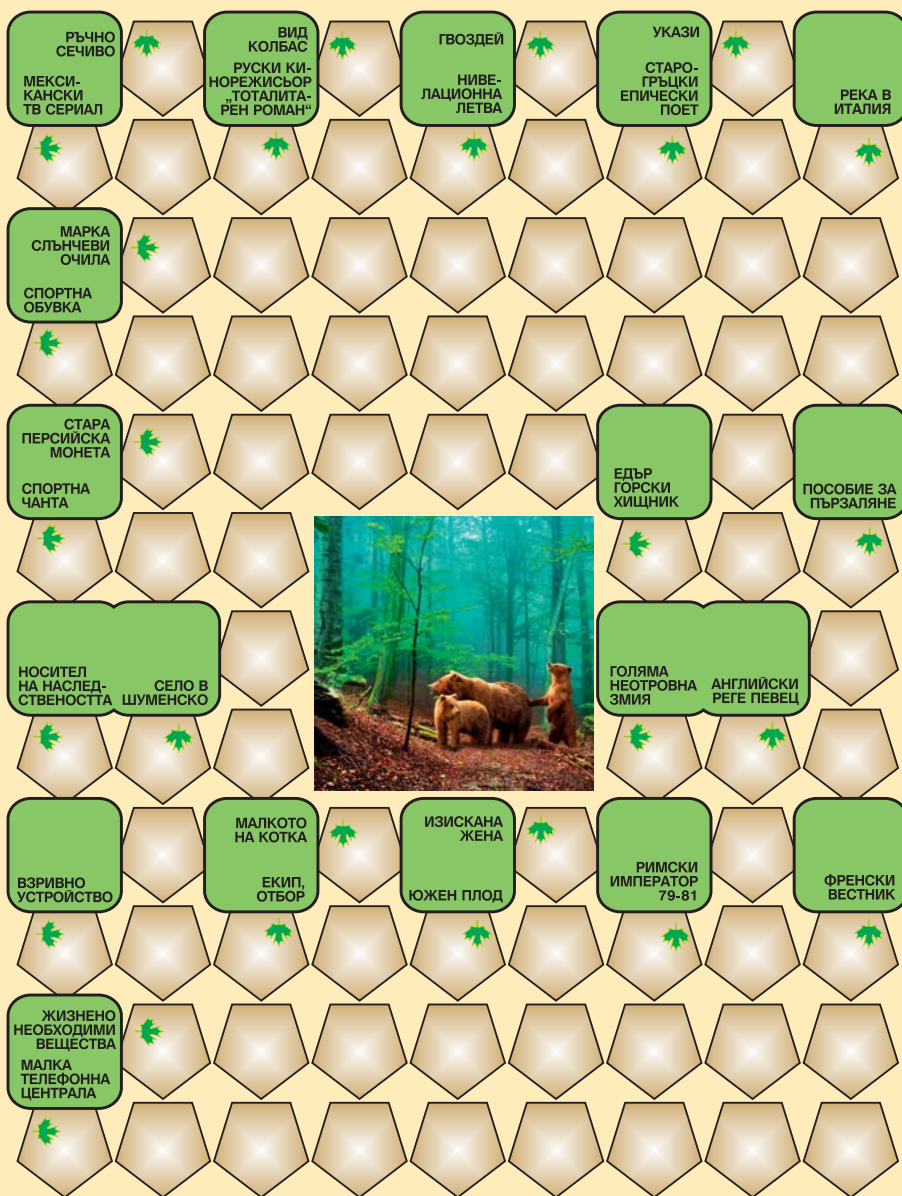
Какво беше състоянието в тежко пострадалите насаждения три години след природния катаклизъм?

Направените през 2014 г. обследвания върху короната констатираха, че в насажденията, в които са изведени санитарните сечи, почти нищо не подсказва за преминалото природно бедствие. Короните на останалите здрави стъбла са формирали насаждение с неравномерна структура и пълнота 0.6-0.7. В котлите погравът, който в най-голямата си степен е от семеносенията през 2005 и 2008 г., е реагирал много бързо и е достигнал височина 30-40 см, като бройките на единица площ са многократно над необходимите за качествен възобновяване (сн. 2). Това беше наблюдавано в отделите 152д, е, ж, 122 н, 157б и 158г на ДГС - Бургас, в землището на с. Вършило и на много други места. Като се има предвид, че става въпрос за издънкови насаждения от превръщателния клас на възраст 50-70 г., може да се каже, че изведените сечи на практика са постепенно-котловинни с окомерна интензивност 40 на сто. Наличието на достатъчно количество качествен пограв е предпоставка за задействането в следващото десетилетие и на окончателните фази на сечта, най-добре на 2 пъти. В насажденията, в които не са изведени сечи, се наблюдават пречупени и извити стъбла, но и тук общото състояние на гървостоя е добро и има укрепнал пограв.

Общото заключение е, че горските екосистеми притежават много мощни защитни механизми и за сравнително кратко време тяхната екологична стабилност се възстановява. Само няколко години след един наистина голям природен катаклизъм горите започват отново пълноценно да изпълняват своите въздухочерпещи, почвозащитни, противоерозионни, рекреационни и други специфични функции.

Сн. 2. Състояние и количество на погравта в насаждение в отд. 15б на ДГС - Бургас, през пролетта на 2014 година

РЕЧНИК: АДА, НОН, ОНОНО

СТЕФАН КРЪСТЕВ

ОТГОВОРИ НА КРЪСТОСЛОВИЦАТА ОТ БРОЙ 06/07/2014:

ВОДОРАВНО: Инкубатор. Големина. Деликатес. Лия. Тави. Апе. Нас. „Оза“. Ски. ИКО. Стоковеди. Елатерит. Планинари.

ОТВЕСНО: „Ангел-пазител“. Колие. Акола (Пол). Гулия. Окан (Морис). Бек. Оти (Мерлин). ТАМАТ. Авен. Титан. Ера. Донева (Виолета). Кадир. Расисти. Ити.

СУШИЛНИ ЗА
• ТАЛАШ • ТРИЦИ • ЧИПС

KLIMATET ПАЗАРДЖИК

WWW.KLIMATET.COM 0898/ 61 45 81

Самораслящи

Старият горски Бай Нено хваща рибар без риболовен билет с пълна кофа пъстърви. Рибарят се оправдава:

- Не съм ги ловил! Това са мои рибки, домашни любимци. Всеки ден ги разхождам, тоест пускам ги във водата, те плуват половин час, а като им свирна, скачат обратно в кофата. Ако искате, да Ви покажа?

Бай Нено неохотно се съгласява. Рибарят изсипва рибите във водата. След няколко минути чакане Бай Нено нута:

- Няма ли да ги повикате?
- Кого да повикам?
- Как кого?! Рибите!
- Какви рибу?

- Дядо, купи ми iPhone 5S - казва внукът на Бай Нено.

- А вълшебната дума?
- Калина.
- Моля?
- Твоята любовница.
- Черен или бял? А калъфче искаш ли?

Бай Нено отишъл с жена си до магазина. Взел една каска бира и я сложил в количката.

- Какво си мислиш, че правиш? - попитала жена му.
- Това е промоция - 20 бири за 15 лева! - отговорил той.
- Сложи ги обратно, не можем да си ги позволим! - настояла тя. Няколко метра по-нататък жена му взела крем за лице за 30 лева и го сложила в количката.

- Какво си мислиш, че правиш? - попитал Нено.
- Това е моят крем за лице. Прави ме по-красива за теб! - отвърнала жената.

Нено се замислил и казал:

- Същото прави и касата бира, но на половин цена!

Бай Нено хваща браконьер да сече дърва без разрешително:

- Сега вече ще се глобяваме!
- Абе хванах се да гледам зайци, та за тях ги бера тия дърва...
- Че те зайците не ядат дърва!
- Ха, че като не искат да ги ядат, ще ги изгоря!

Бай Нено се кара на внука си:

- Как може бе, Ненчо, по всичко имаш двойки. Само по география виждам, че нямаш.
- Още не са ме изпитвали...

Новата промишлена машина HR 700 на **Wood-Mizer**

Хоризонталният банциг за листене HR 700 е нова машина с модулна конструкция, предназначена за преработване на призми с по-голяма широчина

HR 700 може да има от 1 до 6 режещи глави, което позволява постепенно да се повишава обемът на производството при разширяване на бизнеса. При максимален брой на главите при едно преминаване могат да се получат 6 бр. дъски.

HR 700 може да обработва призми с широчина до 400 мм и височина до 400 милиметра. Минималната дължина на детайлите е 1 метър. Всяка една от режещите глави е оборудвана с електродвигател с мощност 15 kW, като може да бъде поръчан като опция и с 18.5 kW. В стандартната си окомплектовка HR 700 се предлага с 2 режещи глави. За да се увеличи броят на режещите глави, се добавят модули с по две глави и по-дълга транспортна лента. Модулната конструкция улеснява преместването на оборудването.

Банцигът се управлява от отделно разположен пулт за оператора. Височината на лентите от транспортъра, т.е. дебелината на разбичване, се регулира ръчно с помощта на винтова предавка. Като опция се предлага и устройство с компютърно управление (Set Work) за механизмирано движение с помощта на електродвигател и редуктор, което увеличава бързината и точността на настройката при промяна на размерите. Централното опъване на лентата за всеки две глави улеснява работата при смяната на лентите. Подаването на призмите през машината е със стоманена транспортна лента върху два водача с безстепенно регулиране на скоростта от 0 до 20 м/мин. Тежки задвижвани притискащи ролки осигуряват стабилно водене на призмите през главите по време на рязане. Това улеснява в много голяма степен разбичването на къси материали, както и на материали с големи вътрешни напреже-

ния. Пневматичен сензор автоматично повдига подаващите ролки при поемането на призмите. Скоростта на ролките е синхронизирана с тази на лентовия транспортър, което осигурява по-точно рязане, особено при тънки дъски.

Лентовият многоглав банциг HR 700 може да се използва и като отделна машина, макар че първоначално е проектиран като част от линията за преработка на тънки трупи SLP (Smart Log Processing). Всички банцизи от линията SLP използват ленти със стандартна дължина.

Екотехпродукт ООД

София 1186; ул. „Стар Лозенски път“ № 38

тел./факс: 02/979 17 10; тел.: 02/462 70 35, 0889 13 31 10

office@ecotechproduct.com

www.wood-mizer.bg

Информация

Препоръки за реиндустриализация

На 8 юли в централата на КНСБ се състоя представянето на секторен анализ „Стабилно и конкурентоспособно развитие на браншове „Дървообработване“ и „Мебелно производство“, който е част от проекта „Възраждане на индустрията в България“, финансиран по Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси“. Работната група е от Браншовата камара по дървообработваща и мебелната промишленост (БКДМП) и Федерацията на синдикалните организации от горското стопанство и дървопреработващата промишленост (ФСГОСДП).

Данните от анализа сочат, че за периода 2008-2012 г. броят на предприятията, заети в секторите „Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк“ и „Производство на мебели“ са намалели с около 3 на сто. Общата печалба на фирмите след 2009 г. е положителна, което се дължи най-вече на големите фирми (с над 250 заети), отчитащи положителен нетен приход. Икономическата криза поставя на изпитание индустрията в България, но предприятията за преработка на дървесина и производство на мебели у нас са едни от най-устойчивите сектори на нашата индустрия, защото, наред с борбата за оцеляването си, се и развиват, като залагат на модернизирването и технологическия

си напредък. Състоянието на вноса и износа на двата сектора през кризисния период отчита ръст едва през 2012 година.

Основни проблеми, които стоят пред двата бранша, са недостатъчната адаптивност към променливата бизнес среда и понижената им конкурентоспособност, рискови условия на труд, недостиг на квалифицирани кадри.

Препоръките за реиндустриализация на българската икономика по отношение на дървообработващата и мебелната промишленост, изложени след анализа, са няколко: адаптиране на учебните програми към нуждите на бизнеса; привличане на чуждестранни инвеститори, които ще подпомогнат финансово-икономическото състояние на браншовете; стимулираща бизнеса намеса на държавата в посока сключване на дългосрочни договори за дървесна суровина при поносими изкупни цени; равен старт при кандидатстване по оперативни програми, в частност по схемите за технологично обновление и насърчаване на експортните възможности, стимулирани от ОП „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020; ограничаване на „сивата“ икономика чрез водене на задължителни регистри на опериращите предприятия с осигурен публичен достъп. **Т**

ХУСКВАРНА БЪЛГАРИЯ ЕООД

София 1797, ж.к. „Младост“ - 2
бул. „Андрей Ляпчев“ 72
тел: 02 /8099411,
факс: 02 /8099413,
www.husqvarna.bg
e-mail: info@husqvarna.bg